

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

ŽIVLJENJE

I
N
S
V
E
T

19 LJUBLJANA 35

STEV. 4.

20. januarja

KNJIGA 17.

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 50 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrt leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrtletno 8 ur, polletno 16 ur, celoletno 30 ur.
FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA
mesečno 1 šiling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knaflijeva ulica 6
TELEFON št. 3123, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 905

UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV

UREDNIK IVAN PODRZAJ

VSEBINA ŠT. 4:

Ivo Lapajne: ZIME V JUGOSLAVIJI — NAŠE OKO (Največji čudež narave • Dr. vg) — Dr. Anton Debeljak: SKOZI CRNO GORO IN CRNOGORICO (4) — ROBERT ŽENEVSKI, KLEMEN VII. (K) — Cvetko Golar: ZGODBA O KREVSOMEM JURJU (4) — SV. SAVA IN HRTI (A. D.) — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (4) — LETALCI V ŽIVALSKEM SVETU (hjn) — IZ LITERARNEGA SVETA (Glosa k Jurčičevi biografiji - prof. Pavle Kalan — Gustav Lanson (A. D.) — Robert Garnier, Corneillov predhodnik (D) — O Pepelčici (k) — Vojak Cristóbal de San Vicente in Don Quijote (D) — Knjige in revije) — TEHNIČNI OBZORNIK (»Tanki«, nosilci odvaževalnega žerjava v rudokopu - tma — Kratke tehniške novosti) — ČLOVEK IN DOM (Moderni zastori) — NAGNJENJE K PREHLADU — ŠAH (Problem 108 — Po turnirju v Hastingsu - Br — Zanimivo odkritje) — ZA BISTRE GLAVE — Na platnicah: HUMOR — KRIZALJKA (Crassus) — ANEKDOTE

Slika na ovitku: ANGLEŠKA HRTA

Naslovná slika: »PRAVLJIČNO DREVO«

V prihodnjih zvezkih »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšli razen že naznanjenih naslednji prispevki:

Kako spreminjajo vetrovi zemeljsko lice — Zelenica El Wed v Sahari — Anton Kappus: Mara — Neskromnost preprostih plemen — Sedemstoletnica hospica na Simplonu — Skrivnost nihalnih osi — Električna v poljedelstvu — Razpraševalec v vlogi razpršilca — Natrijeva luč — Nova dvigalna naprava na tovornih avtomobilih — Ob petletnici zvočnega filma — Letni čas in zaščitna žleza — Veliko telo, majhni možgani — Zanimivosti iz vseh področij i. dr.

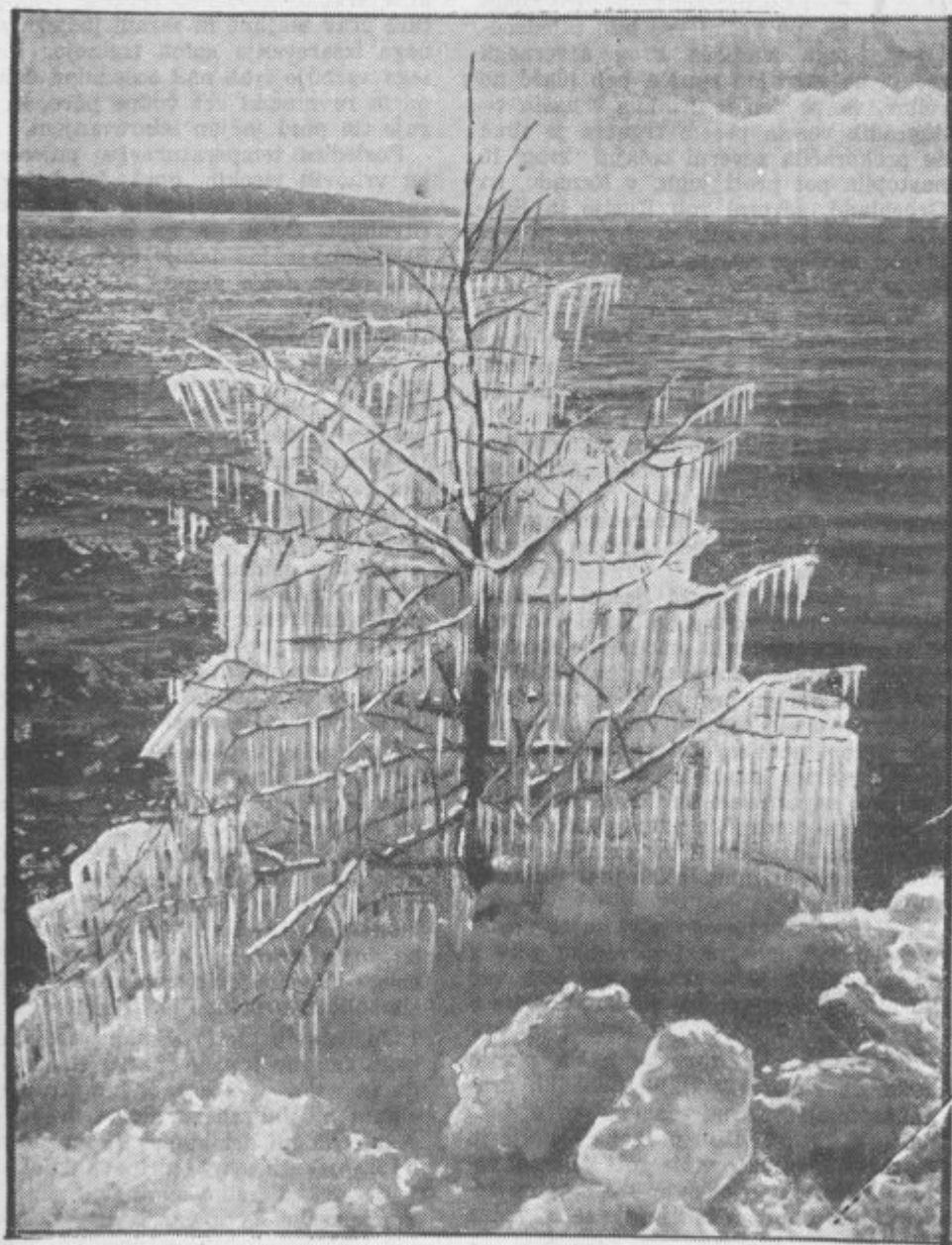
IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 4.

V LJUBLJANI, 20. JANUARJA 1935

KNJIGA 17.

»PRAVLJICNO DREVO«

ZIME V JUGOSLAVIJI

IVO LAPAJNE

Jeseni, ko se poslavlja sonce s severne polovice naše zemlje, se kaj kmalu prikažejo prvi sledovi bližnje zime. Iz prostranega, po večini vse leto zaledenega snežišča krog severnega tečaja se vztrajno spušča beli plašč na celine. Še preden je utihnila v naših vinogradih vesela pesem trgatve je zima že prekoračila severni tečajni krog in nastopila pot proti jugu, v Kanado, na Groenland, severni rob Rusije in Sibirije. Sonce je zatonilo za obzorje in prebivalci mrzlega severa so se umaknili v svoja bivališča.

V širokem pasu Sibirije, kjer je po kratkem, vročem poletju, rasti in zorenju pohitel kmet s pospravljanjem žita, se je prekmalu zasil hlad. Daleč od vplivov toplega morja in pod nemočjo vedno poševednejših sončnih žarkov je notranja Sibirija z zaledenelimi Arktikom pogostokrat pogubna zibel ostre evropske zime. Ogromen rezervoar mrzlega zraka sili odtod in išče izhoda na vse strani.

In kadarkoli v pozni jeseni opešajo tople oceanske struje, ki skozi vse leto z Atlantika posegajo v podnebje Evrope, vselej privihra mrzla tečajna ali sirska zima mnogo prezgodaj k nam. Novembrski dnevi prinese vzhodni in srednji Evropi neredko že trajno zimo. Da se tak primer lanske zgodnje zime v letošnjem zapoznelem sneženju pri nas ni ponovil, je povzročila vztrajna čuječnost Atlantika, ki je držal do zadnjih dni zimo z vsemi njenimi sedanjimi prilastki daleč od nas.

Snežna odeja pa ni vselej nujna posledica zimske dobe. Saj so visoke gore v vseh pasovih naše zemlje vse leto več ali manj, kakor so pač visoke, pokrite s snegom.

Ze površno opazovanje naših planin kaže, da vladajo v višjih pobočjih drugačne temperaturne razmere ko v dolinah. V gotovi višini prenehajo polja in človeška bivališča, višje gori se umaknejo gozdovi in grmičevje skalnatemu terenu, nad katerim kraljujejo le še večna snežišča.

Zrak sprejema namreč sončno toploto v glavnem s posredovanjem zemlje, ki toploto vsrkava in nato oddaja okolici. Zato je naravno, da pojemajo tempera-

ture zraka z naraščanjem višine. Vseako se tudi na gorah tla segrejejo, ali ker kipijo posamezni vrhunci kakor otoki v zračni ocean, so segrete temperature prav majhne in zaradi jačjega nočnega izžarevanja sploh izginejo. Poleg tega vsebuje zrak nad sosednimi dolinami in ravninami več vodne pare, ki varuje tla pred jačjim izžarevanjem.

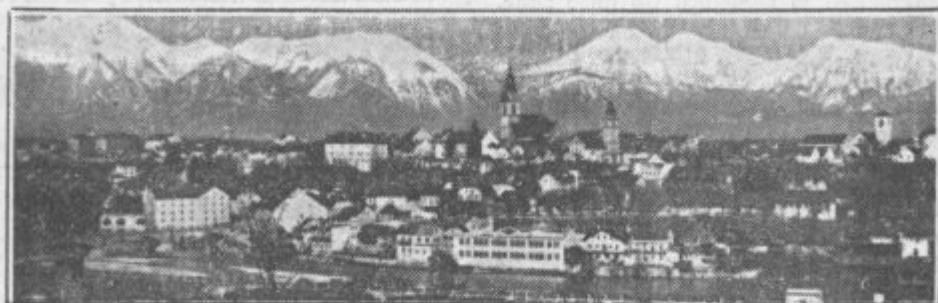
Posledica temperaturnega pojemanja na vrhovih visokih gorâ je drugačna razporedba med dežjem in snegom ko v ravninah. Če n. pr. na Severnem rtiču neko dobo trajno dežuje, so v Alpah grebeni, kjer dežja skoraj nikoli ni. Celo sredi poletja dežuje le v zvezi z babjim pšenom in snegom.

Med tem ko dež pronica v notranjost ali odeče na površju, potrebuje sneg primerno toploto, da se stali. Z naraščanjem višine se veča tudi množina snega in seveda tudi toplota, potrebna za stajenje. Meja, na kateri razpoložljiva letna temperatura snega ne more več stopiti je snežna meja.

Pogosto opažamo v vseh letnih časih, ko v dolinah dežuje, da v planinah sneži. Taka trenutna snežna meja na pobočjih gorâ pa ni prava, temveč je le ločnica dveh temperatur zraka, ki jo prvo sonce pomakne više, pobere sneg in skrči na manjše ploskve.

Tudi naše planine se že v poznem poletju, ob h. adnejšem deževju nizko opasejo s snegom. Sonce sicer pobere sneg ali na jesen sili snežna plast spet niže v dolino. Silno zanimiv je pogled na nizko, do 1000 m pobeljene planine v vseh gorskem vencu države. V anticiklonalnem vremenu, ko zakrivajo doline goste megle, je vsakokratna ločnica snega in vladajočih temperatur v zraku simbolična uvertura bližnje zime.

Jugoslavija leži nekako sredi severnega zmernega toplega pasu. Kljub temu, da se dolgo južnozpadno stranjo naslanja na Jadransko morje in je njen južnovzhodni del komaj 70 km oddaljen od Egejskega morja, pripada daleko večji del države celinskemu tipu zime. Kakor v večini Evrope, z izjemo južnih delov treh polotokov, ostane tudi v Jugoslaviji pozimi le prav ozek pas jadranskega primorja brez snežne odeje. Ker je bila notranja površinska izgradnja države ter njen vpliv na klimatične raz-

KARAVANKE NAD KRANJEM so le del venca visokih gorâ krog Gorenjske, ki se ob vsakokratnem hladnejšem dežju v pozni pomladi in zgodnji jeseni pobelijo s snegom

mere v našem obzorniku že nedavno pojasnjen,*) si oglejmo nadaljnje posebnosti naše zime.

Ozemlje naše države je vse leto izpostavljeno vplivom treh glavnih vnanjih vremenskih činiteljev: Atlantskega morja, Sredozemskega morja in evrazijske celine. V razvoj naše zime posegajo tedaj depresijske struje z Atlantika in iz sredozemne bližine, pa visok zračni pritisk iz vzhoda. Vsi ti činitelji se pozimi križajo in povzročajo, da so naše zime po svojem nastanku in nadaljnjem poteku vsako leto tako različne.

*)Glej »Klimatične razmere v Jugoslaviji«, Zis knj. 16, str. 370.

Že deževno dobo ostalih letnih časov povzroča v Jugoslaviji več vremenskih tipov. Prav tako pripadajo tudi naše zime pogosto večim izvorom, katerih vplivi se medsebojno menjavajo. Zaradi te spremenljivosti je zelo težko predvideti nadaljnji potek naše zime.

Vselej kadar se razširi na zapad vzhodnoevropski maksimum, zavlada tudi pri nas hud mrz. Snežna odeja in v zaprtih dolinah ležeči hladni zrak mrz še pospešujeta. Tak primer vzhodnega mraza smo dobili te dni. Stanovitno in jasno vreme, z meglami v dolinah so vnanji znaki gospostva visokega zračnega pritiska.

Dva primera **SNEŽNIH KRISTALOV** pod mikroskopom. Na mrzlo ploščo škriljevca ali šolsko tablico ulovi snežinke in pod povečalom se ti bo odkrila v izredno pravilno oblikovanih najrazličnejših troosnih, šestero-rogatih zvezdicah umetnost zimate narave.

Pogostejši je naslednji tip naše zime. Visok zračni tlak doseže iz Sibirije vzhodno Evropa. Nadaljnje prodiranje prepreči depresija iz zapada. V primeru, da poseže k nam ciklonalno gospostvo s Sredozemskega morja, imamo toplo, vlažno in deževno zimo, kakršen je bil december, prvi mesec letošnje zime.

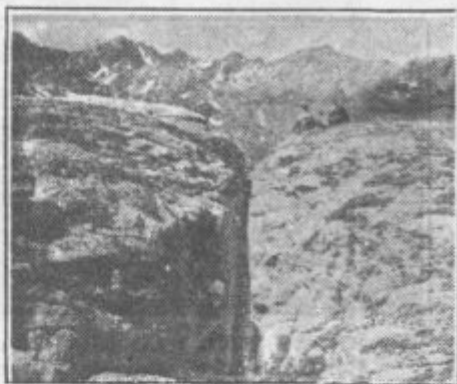
Redkejši je primer, da nam vlada zimo azorski maksimum, ki sproži pri nas severozapadne ali severne vetrove, z manj jasnim, ne prehladnim vremenom.

Vsa Jugoslavija pa je pozimi največkrat pod vplivom sekundarnih minimov nad Sredozemskim morjem. Od zapada potujejo čez severni Jadran v Jonsko morje in odtod preko Balkana na vzhod. Prinašajo v splošnem vlažno in snežno vreme, ki ga sprožijo hladni severno-vzhodni, vzhodni ali južnovzhodni vetrovi, kakršna je pač lega jedra premikajočega se ciklona.

Takšni mrzli, izrazito zimski vetrovi so znani kot burja, košava in vardarac.

Sporedno z nastopom kateregakoli navedenih vremenskih tipov se ravna tudi zimske padavine. Redkokdaj se zgodi, da bi Jugoslavija dobila snežno odejo v vsej državi hkrati. V doline in ravnine se dostikrat vleže sneg zdaj prej na vzhodu, drugič spet v notranjem, srednjem delu države.

Nasprotno je Slovenija in severozapadni del države zavita v zimsko odejo mnogokrat prej ko ostala država. Gorenjski kot in najvzhodnejša Srbija sta n. pr. letošnjo zimo prva prejela sneg. Sledil je srednji, bosenski del, med tem ko je drugod le tenki plašč prekril zemljo. Zadnji nalet snega z mrazom je končno zajel vso državo.

PROKLETIJE kljub južni topli širini tudi poleti ohranijo svoja snežišča, kjer se jeseni že zgodaj vseli sneg

Višina snežne odeje je odvisna od lege posameznega kraja in jakosti vetrovnega naleta. Medtem ko imajo ravnine precej izenačeno množino snega, zapade v severozapadni Sloveniji in goratem delu ostale Jugoslavije visok sneg. Vse to območje je pod vplivom sredozemskih ciklonov in snežni zameti natresejo na Notranjskem, Gorskem kotaru, v Liki in visoki Bosni rekordne množine snega.

Nad 80% vsega našega ozemlja pripada goratemu svetu. Zato je naravno, da je zasnežena priroda Jugoslavije nad vse povoljna za razmah zimskega sporta in turisticke. Izvrstni tereni so v neposredni bližini selišč, snežne razmere že v nižjih absolutnih višinah zelo povoljne. Vendar pa je že pozimi, posebno pa še v zgodnji pomladi ugodne smuke, z izjemo zaprtih, osojnih gorskih dolin, neredko kaj kmalu konec.

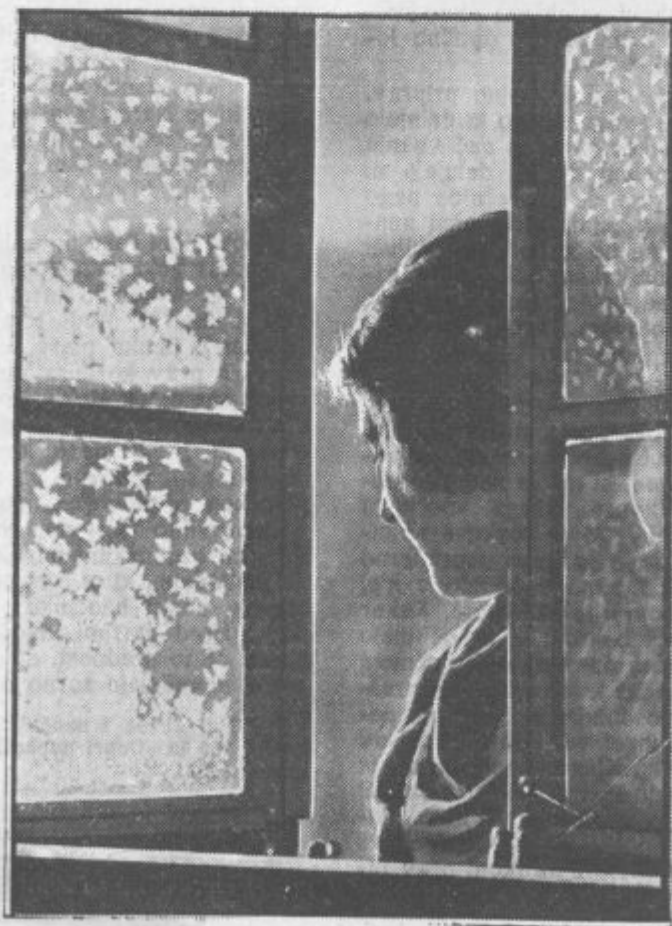
Pomladi je BLED Z OKOLICO zadnja predstraža zime, ki se skozi Bohinjski kot in Dolino čez Kranjsko goro in Planico naglo umika v naročje Triglava

Vzrok tej nepovoljnosti so vlažni in topli vetrovi iz bližnjega obmorskega zaledja. Še usodnejši za naše zimskosportne razmere pa je tako zvani fën, topel in suh južni veter, ki se pri spuščanju preko zasneženih alpskih in dinarskih grebenov v notranjost izdatno segreje. V južnozapadni gorski masiv Jugoslavije vrezane doline in ravnine razvoj fënevega vremena še pospešujejo. Ob naraščanju temperature in suhem vremenu topli južni veter naglo pobira sneg. Na vsej črti od Kranjske gore do Sarajeva je ta pojav kaj pogost in sredi zasnežene pokrajine zavladajo naenkrat vprav pomladne temperature.

Razen vetrov južne smeri je Slovenija še posebej deležna toplih oceanskih struj iz zapada in severozapada. V februarju ali še prej se naša snežišča znajdejo v vrtincu toplega in vlažnega ozračja z Atlantika. Sneg po Gorenjski postane

južen, se zmehta in naglo kopni. Smučarske radosti je kmalu kraj.

Zunaj je zima, sneg in hlad. Košček skrajnega severa je pred nami, samo da je napram tamošnji nerodovitni in mrtvi prirodi naša tolikanj ljubkejša. In kaj pomeni človek v tej veličastni, zasneženi prirodi? Kakor muhe na beli preprogi so armade smučarjev. V belem plašču se nam zdi vsa okolica bližja, pojm razsežnosti izgine, nasprotje med visokimi planinami in pohlevnimi griči je ublaženo. In ko mečejo gore dolge sence na lesketajoč se sneg ter se monotona belina temnomodrih senc menjava z violičasto barvo senčnih dolin in zlatordečim večernim žarom na vrhovih planin se človeku še bolj vtisne v srce skrivnostna igra prirode. Vtelešena v izredno finih umotvorih, drobnih snežnih kristalih, je zima nastlala mehke preproge, po katerih se brezskrbno izživlja v zdravju in mrazu utrjena mladina.

LEDENE CVETICE

N A Š E O K O

NAJVEČJI CUDEŽ NARAVE

Svetlobni žarki morajo opraviti zelo zamotano pot, da pridejo od zunaj do skorje velikih možganov in s tem do naše zavesti. Oko sestoji iz različnih prozornih optično lomečih plasti, kakor roženice, očesne tekočine, kristalne leče in steklenega telesa. Žarki morajo skozi te plasti, da pridejo do nežne mrežnice, »fotografske plošče« našega očesa. Tu sede čutnice, ki so občutljive za svetlobo in barvo. Žarki jih razdražijo in ti dražljaji se zberejo najprvo v očesnem živcu, na kar odpotujejo po njem in po raznih poteh do velikih možganov. Mrežnica z očesnim živcem ni prav za prav nič drugega nego za svetlobo občutljiva izboklina možganov, njih sprednja straža, ki gleda skozi »stekleno okno možganov«, oko z njegovimi optično lomečimi plastmi, v svet.*)

V mrežnici je skritih polno priprav, ki imajo vsaka svojo nalogo in delujejo ali počivajo, kakor zahteva pač vnajša potreba. Pri belem dnevu delujejo n. pr. povsem drugi deli mrežnice nego v somraku ali v temi. »Somračni aparat« mrežnice se ne vključi ali izključi bliskovito kakor kakšna električna žarnica; temveč se polagoma prilagodeva povečanim zahtevam. Mrežnica proizvaja v mraku neke snovi, tako zvani »očesni škrlate«, ki občutljivost očesa za svetlobo silovito poveča. V pol ure se ta občutljivost zviša na 2000kratni iznos. Šele pred nekoliko meseci so odkrili nov hormon, ki mu je naloga stopnjevati občutljivost našega »nočnega očesa«. To snov so v poskusu nakapali v oko, ki se je nato neprimerno hitreje privadilo teme in videlo v njej različno vsakovrstne predmete. Kakor znano so razne bolezni, ki se očutujejo bodisi v motnih dnevne ali nočne vida. Neki kočijaž je po vnetju v mrežnici izgubil sposobnost za gledanje po dnevi, ko ni mogel več uganiti napisov in hišnih števil. Njegov »nočni aparat« pa je bil v redu in tako je mož ponoči lahko mirno opravljati svoje delo. Nasprotno je z »nočno slepoto«. Osebe s tem zlom postanejo z mrakom prav tako neobgljene kakor kure, ki imajo v

svojih mrežnicah skoraj izključno stanice za dnevno gledanje. Od tod tudi ime »kurja slepota« za navedeno bolezen.

Cestokrat slišimo naziranje, da bi morali povsem opustiti naočnike in podobna »mučila moderne kulture«. Zavgovorniki tega naziranja pravijo, da človeštvo v starih časih tudi ni poznalo teh mučil, a je dobro živelo brez njih. Res je sicer, da uporablja človeštvo naočnike šele kakšnih 500 let, a to ne pomeni ničesar. V starem in srednjem veku bi jih ljudje pač tudi uporabljali — če bi jih že takrat poznali, kajti slabih oči tedaj nemara ni bilo nič manj nego danes. Mnogi rimski pisci se pritožujejo čez brljavost starih oči in očitajo zdravnikom, da ne morejo ničesar proti temu zlu. Na mnogih starih plastikah in slikah vidimo obraze z značilnimi stisnjenimi očmi, kakršne dobe kratkovidni ljudje; ki ne uporabljajo naočnikov. Sloviti smaragd, ki je Neron ž njim opazoval cirkuške igre, pa ni bil neke vrste »monokel«, temveč nekakšno zaščitno zeleno steklo, ki naj bi oko varovalo premočne svetlobe.

V novejšem času uporabljajo namesto naočnikov zelo pogostoma posebna stekla, ki se namestijo naravnost na očesno jabolko.**)

Med tem steklom in očesom je tenka plast tekočine, ki je prav za prav korigirajoča »leča« in ne steklo samo. Ta stekla se izdelujejo individualno za vsakega pacienta. Marsikdo jih ne prenese, ker mu preveč dražijo oko, mnogim pa so neobhodno potreben pripomoček, posebno ljudem z nepravilno krivino roženice ali z drugimi organskimi napakami v očesu, dalje ljudem, ki v svojem poklicu ne morejo nositi naočnikov, n. pr. igralcem. Pred stariimi naočniki imajo ta stekla še to prednost, da se ne zarosijo in da povečujejo zorno polje. Dr. vg

**)

Glej »Proč z naočniki?«, Zis., knjiga 8, str. 180 in »Dobri naočniki«, Zis., knjiga 13, str. 258.

*) Glej »Skrivnost gledanja«, Zis., knjiga 16, str. 510.

SKOZI ČRNO GORO IN ČRNOGÓRICO

DR. ANTON DEBELJAK

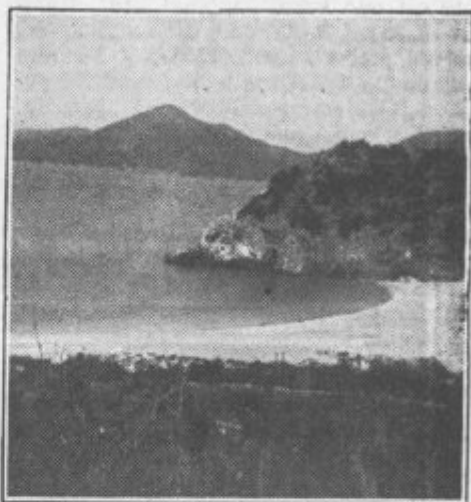
N A D A L J E V A N J E

Dasi veter valove vali, je pred poldnem precej ljudi v morju. Ali pristane popoldne »Hercegnovi« v primitivnem pristanišču, ki ga bodo začeli prav za prav šele graditi? Poslovivši se od Velike, kakor je bilo ime najini mali sobarici, sva stopila na zajeten čoln, ki je navzlic močnemu gujanju brez nezgode izročil potnike parniku. Ta je bil že precej pobljuvan in pozneje sem opazil albanskega starca, ki je povračal.

Morje je bilo temno-modro, skoraj črno. Taki barvi se niso mogli nedavno načuditi poljski udeleženci geografskega kongresa, mi razlaga moj mentor, ker poljsko morje je belo. Navadno pa se sliši: sinja Adrija. Odkod neki prihaja ta sinjina?

Stari narodi so menili, da je ta barva odsev višnjevega neba. Misel je povsem umljiva pri sredozemskih rodovih in Grkih, živečih v sončni poplavi. Presenetljiva pa je pri posameznih severnjakih, naseljenih po deželah, koder je nebesni strop pogosteje siv kakor moder. Optiki razlagajo naš pojav s tem, da debelo morje vpija žarke dolge in kratke valovne dolžine, ne pa srednjih. Žarki velike valovne dolžine vzbujajo vtisk rdečine; žarke z nezadno dolžino pa dojemamo kot vijolične. Srednji žarki so zeleni, zlasti pa modri. Zeleni se izločijo samo v plitvih plasteh, zato se v plitvinah zdi voda zelena. Nekaj metrov globine več pa že zadošča, da še ti izginejo. Ostanejo torej le še modri žarki (J. de. Genève, 26. 7. 34).

Ko smo rezali valove mimo klasične Skočidjevojke, znane po Ljubiševi pripovedki, nas je že škropil dež. Zato sem lahke plesnice (sandale) zamenjal z okovankami: drugače bi bil gojzarice ves čas le na hrbtu nosil kakor Martin Spak. V Petrovcu je navzlic nalivu pritisnil čoln z nekaj potniki, kakor že poprej v Sutomoru. Ob šestih je »Hercegnovi« pristal v Budvi, srčkanem biserčku, malem Dubrovniku. Ker je še lilo, sva jo ulila kar v »Balkan«, ne meneč se za cenejšje ponudbe zasebnikov. Malo pozneje, ko se je nebo ubrisalo, sva si razgledala snažno mestece, šla mimo hotela »Cetinja«, ki je po zatrdilu zobo-

Zaliv med Budvo in Petrovcem, kjer grade novi letoviški kraljevi dvorec

tehnika Cirmana, tukaj delujočega, v slovenskih rokah. Po 14 dneh zopet čujem zvonove, ki napovedujejo, »da bo jutri Vel'ka maša, da bo Marija v nebesa šla«. Cestice so tlakovane s kaldrimo, gladkim kamenjem, kakršno vidiš tudi v kaki zakotni ljubljanski ulici, n. pr. Znamenjski.

Opoldanski brodet, v obilni meri zaužit, me je še težil. S težavo sem dobil nekaj bikarbonske sode, nato mi je šel zobatec imenitno v slast. Poleg naju je neko gospodično njena srbohrvaščina ovajala za Slovenko, sicer pa so bili gostje v prevesni večini Čehi. Samozavestno nastopajo. Kako tudi ne, saj njihova govorica je lani prvič po Juriju Poděbradskem (15. stol.) postala zopet diplomatski jezik. Češčina je bila diplomatsčina tudi na madžarskem dvoru v dobi velikega kralja Matjaža, čigar oče je bil Romun, mati Srbkinja, prva žena pa hči Jurija Poděbradskega. (Dr. J. Macúrek, Dějiny Maďarů a uherského státu, 1934.) J. de Genève je 4. 8. 34 poročal, da se je prvi minister ruskih republik, g. Aleksandrovski, predstavil po češko predsedniku Masaryku, ta pa mu odgovoril v svoji materinščini.

Eden Husovih rojakov je prav spretno uporabljal levico. Kdo se ne bi ob

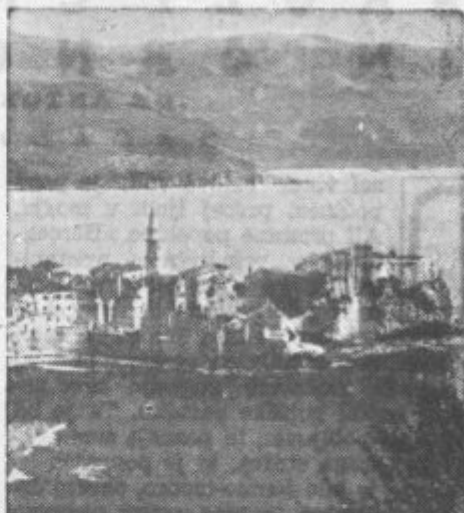
tem pojavu spomnil Knjige sodnikov, kjer beremo, »da je rod Benjaminov dal sedem sto vojakov, ki so se bojevali z desnico in levico«. V rimski zgodovini se omenjajo kot posebnost posamezni gladiatorji, ki so se enako dobro rvali s to ali ono roko. Egiptski kralj Ramses II. je bil, kakor nas uči La Bruyère, ambidekster ali dvodesničar. V Franciji je nedavno dr. Armaingaud pred Zdravniško akademijo zagovarjal predlog, naj bi učeno društvo v imenu narodne koristi pozvalo vse mlade matere, da bodo svoje otroke že v najnežnejših letih vadile rabiti obe roki enako... V letu 1932., ko mi je od pretiranega pisanja desnica odpovedala pokorščino, sem brdiko obžaloval, da so nas naši starši tolikokrat krcnili po »ta grdi«, če smo jo hoteli rabiti namesto »ta lepe«. Posebne težave je imel moj starejši brat, izrazit levičar.

Napredna CSR je prva izvedla načrt Benjamin Franklina — pomenljivo ime glede na gorenjo svetopisemsko pripomnjo o Benjaminih! — da naj se goji pri detetu levica kakor desnica. Dvodesničarstvo se namreč že več let uči po glavnih gospodinjskih šolah. Angleži so bili sicer že pred kakimi 30 leti osnovali »Družbo za proučevanje in negovanje dvodesničnosti«. Toda pri njih menda ni bilo posebnih uspehov. Vendar general Baden Powell, priljubljeni ustanovnik skavtstva, je vnet dvodesničar. Palma pa pritiče v tem področju pokojnemu angleškemu slikarju živali: E. H. Landseer je baže znal hkrati slikati konja z levico in psa z desnico.

Ko sem zobatca pozobal, sem ga zalil z vinskim sokom, da si ne bi mislil, da ga je som pohrustal. Na umu sem imel tudi francosko geslo: poisson sans boisson est poison (riba brez pijače je strup), čeprav mu popolnoma ne verujem. Vino je najzdravejša pijača, je izjavil sam znameniti Pasteur. Neka druga veličina pa je rekla: »Večerja brez vina je kakor dan brez sonca.« To krilatice podpisem obéfoč, akoprav nisem dvodesničar.

Prišedši v spalnico, sem opazil, da je eno okno zastrto s komarnikom, kakor imenuje tako gosto mrežo ali sitnico (sito) dr. Meršol v brošuri »Malaria«. Podobna okna sem videl po mestih vse od Peči.

Ker pa so bila okna odprta in naju ni hišna nič opozorila, sva legla kar tako. Zbudil sem se kmalu, ker mi je vsa not gorela, razen kolikor so jo pokri-

BUDVA

vale kopalne hlačke. Do jutra sem imel dovolj časa razmišljati o človekoljubnih mešicah: v Ameriki delajo moskiti škode za več ko 800 milijonov dolarjev. Zato so USA ustanovile svojevrstno univerzo: nad sto inženjerjev in delovodij tam obiskuje tedenske tečaje za boj proti krilatemu mrčesu: kako naj se zatira s praški, kako se lovi z metuljniki (izraz Julija Bučarja), kako se pokončuje zlasti z osuševanjem močvirja. Mislil sem, kako so nedavno v Italiji udomačili na mirijade lastavic, da jim čistijo Pontinsko barje. Ptičarska postaja pri Ostiji je namreč nakupila na tisoče jajčec, jih umetno izvalila in mlatiče ngkaj tednov umetno pitala. In ko so lastavičke izpustili, so letale samo po bližnji okolici, živeč ob rojih komarjev, ki morda le niso bili tolikšni kot v septembru 1934 v Gutscherbruchu pri Küstrinu: 50 m visok steber krvoesov.

Z grenkim okusom po kininu v ustih sem stopil v prekrasno vedrino, krenil skozi park, kjer so mesec dni pozneje (16. sept.) odkrili domačinu, narodnemu borcu in piscu Ljubiši kip, delo Lojzeta Dolinarja. Pod velikim drevjem ob trgu prehajajo lepe mule — če niso mezgl — in ljubki konjički, ob katerih sem se domislil besed nemškega učenjaka: In Bosnien lebt eine Art Pferd, Konj genannt.

Stlačili smo se v poštni avto, ki je zahteval po 30 Din od osebe do Cetinja. Skoraj smo se začeli dvigati po novi cesti v številnih zavojicah med samim sivim krščen, mimo posajenih zabranov

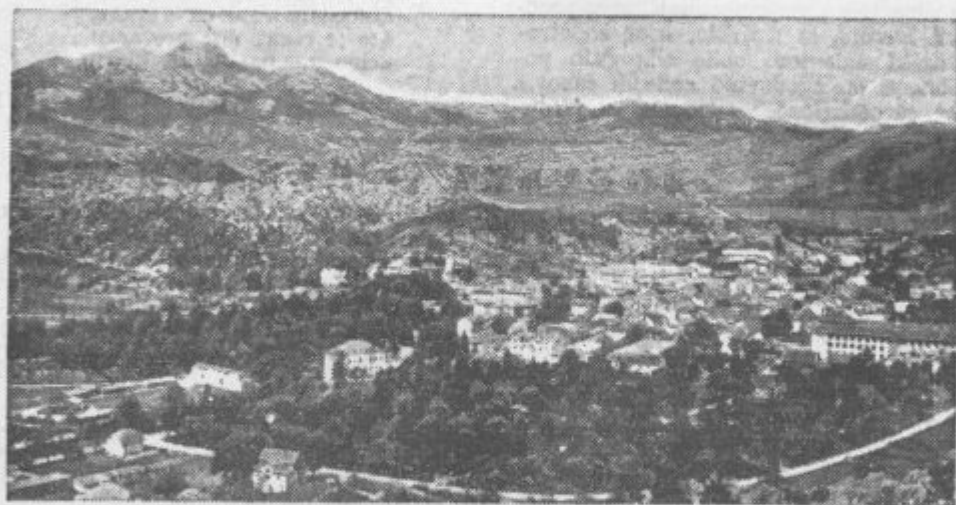
ali branikov. Pogled na morje je mika-ven. Svignili smo mimo trdnjave Kosma-ča. Pokazala se je zelenjava, oaza s ko-ruzo, okleščenim drevjem, s crnogóricó. Eno uro smo drdrali do bivše črnogor-ske meje. Na desni se je zasvetlikalo Skadrsko blato, po Virpazaru in Sutor-manu grmi in dežuje. Strmina je pone-hala, po ravnem blaznimo dalje. Na le-vi tam vir, odkoder drži vodovod na Ce-tinje. Po trdi cesti stoji še kaka luža. Prehitevamo osle in babe, obložene z drvni. Kamor se oko ozre, sama čer in ker, kamen in skala: razburkano mor-je, okamenelo v čarobnem trenutku. Na levi kraljuje Lovćen s temnim gozdnim

nakit, kot za darilo bi poročno iskril gosposko z bleskom se svetinje.

Oj sveti mir v sivini hladni tej!
Poslej v svoj čar me je ovila bajka
in tu stoji pred mano vela majka.

Kot bi hodili v dragocen muzej,
kraljevski majki hodijo se klanjat,
o davnih slavnih dneh opojno sanjat.

Grand Hôtel je tih in pokojen, nekaj gibanja in gomaranja je ob Banski palači, ki jo gradi inž. Fr. Tavčar, najin gostitelj. Posamezni uradi so že nastanjeni v veliki stavbi, drugod pa velja še Virgilov: ferveť opus.

Pogled na CETINJE Z LOVCENOM

pasom, po katerem je nastalo ime Črna Gora, če ni morda po prvem Crnojeviću, o katerem sem že prej izpregovoril. Troje drobljancev v samodruću goni že precej časa popevko:

Cetinje je lepa varoš, jedan, dva,
leži ispod Lovćena...

In ko se res prikaže v kotlini Nikitova prestolnica, zaženejo v zboru: Evo ga, evo ga, evo ga!

Cisto, čedno mestece je napravilo name takšen vtisk deviškosti, da sem v spominu nanje drugo jutro zapisal v svoj dnevnik tale sonet:

Cetinje

Planota — okamnelo morje sinje.
Po njej nas vozi avtomedon ročno.
»Aj evo ga kod Lovćen!« zdajci zvočno
razlegne vpitje petje se detinje.

Pod nami razprostira se Cetinje,
dragulj vkovan v obroč — goró mogočno —

Hodeč po mestu, ogledujem visokorasle dinaride, kakor imenuje dr. B. Škerlj Črnogorce v svoji knjigi »Človek« 1934 (38). Obrti nikjer nobene: tem bolje za metulje, ki se jim ni bati, da bi jim krila potemnela kakor po velikih zakajenih mestih. Učenjak Harrison n. pr. trdi, da so na Angleškem počrnele neke vrste, ki so bile pred 25 leti še živo pisane.

Do 1847 ni bilo še nobene hiše na Cetinju, a to leto je vladika Rade (knez Petar II. Petrović Njegoš) sezidal sebi konak »Biljardo«, ločeno od monastira, ki ga je 1485 postavil Ivan Crnojević. Že 1834 pa je bil Rade osnoval tu prvo šolo. Ta stoletnica se je obhajala sredi ianskega septembra z blagoslovitvijo nove šolske zgradbe Prestolonaslednika Petra. Župan je poudaril, da so v staro šolo hodili Nj. Vel. kralj Aleksander, kralj Nikola in princ Danilo. G. Zuber

je pripomnil značilno podrobnost: po prvotnem hišnem redu se učencu izostanek ni opravičil drugače, kakor da je za vsak zamujeni dan prinesel turško glavo!

Za v muzej plačaš 5 Din. To je Nikitov dom, o katerem piše R. Warnier: »Na Cetinju, ki se dolgo ni moglo potolažiti, da je zgubilo svoj naslov in svoj ugled kot prestolnica najmanjše kraljevine v Evropi, se je velika meščanska hiša, napihnjeno nazvana Kraljeva palača, pretvorila v muzej, kjer se črnogorsko in turško orožje bojovitega Nikite vrsti s podobami njegove družine, spominjajoč sorodstvenih vezi črnogorske dinastije z najmogočnejšimi v predvojni Evropi, in v arhiv, kjer so strokovnjaki nalavkali obilo slikovitih podrobnosti za zgodovino zadnjih časov.« (Art et conscience nationale en You-

goslavie — L'Europe Centrale, 23. 6. 34.)

V manastiru sva se pomudila pri rakvi s svetniškimi ostanki vladike Petra I. Tik nad manastirrom stoji Orlovo koš s kapelo, spomenikom vladiki Danilu. Vrnila sva se k Biljardi, v kateri se godi toliko pripovedi in anekdot iz Pavičevićevih »Crnogorcev«. Ob njej se je svoj čas ban Mažuranić razgovarjal z Otašem Petrovim o Novici Ceroviću. Otaš je pokazal bratskemu hrvatskemu pesniku, kako bi on zakrožil o smrti Smail-Age:

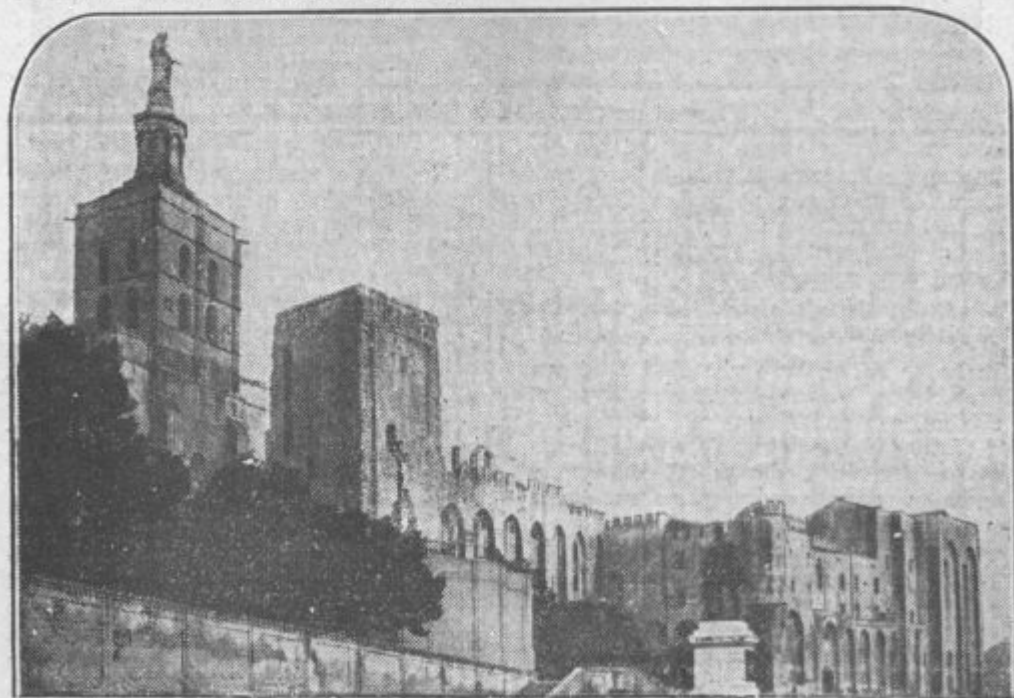
Zareče se Ceroviću Bane
u Biljardu svome Gospodaru,
da će ubit' agu, Smail-Agu,
Oslobodit' rajū od Turaka.
Što je reka', nije prevario:
donio mu na Cetinje glavu.

D A L J E

ROBERT ŽENEVSKI — KLEMEN VII.

Grof Amé III. mu je bil oče. Sin je postal pariški kanonik, naposled pa ob velikem razkolu na zapadu papež Klemen VII. (1523) v Avinjonu, tekmeč Urbana VI. v Rimu. V Avinjonu se je živel precej posvećenjaško, nad mestom je plaval spomin Petrarke in Lavre. Zgodovina Klemenovega pontifikata bi napravila debelo knjigo. Spomnimo samo na to, da je pozval na ško-

fovski sedež v Ženevi svojega spovednika Adhemara Fabrija, čigar Kodeks svoboščin je ena izmed podlag ženevske demokracije. Avinjonski »sv. oče« je po smrti svojega brata Petra postal ženevski grof l. 1394. A dolgo ni užival te oblasti: bela žena ga je vzela že ob koncu istega leta, torej pred 540 leti. K

Papeška palača v Avinjonu

ZGODBA O KREVSOVEM JURJU

CVETKO GOLAR

N A D A L J E V A N J E

9

Dan se je delal, ko se je spomnil Jurij, da mora iti v svate. Oblekel se je v nedeljsko obleko in je ravno pomerjal zelen kastorček na glavo, kar se začudi in razveseli. Glej, glej, je pomislil in se zopet pogledal v zrcalo, saj sem čisto imeniten dečko, in lase imam goste, kot bi bil star dvajset let! No, da, saj sem še mlad, malo čez trideset, in lahko si jo izberem, katero hočem.

Zadovoljno je zažvižgal in se zasukal na peti. Poklical je, počil z rokami, kakor bi imel ne vem kaj veselega na srcu.

»Tona, Tončka, napoji mi konjička, meni pa prinesi pogače in vina! Zenit se grem, zato mi gre dobro kosilo, da bom židane volje, ko pridem k nevesti.«

Čez pol ure se je že peljal po cesti; pokal je z bičem in drdral, da se je kadiło za njim. Dirjal je, dirjal mimo zelenih travnikov, gozdovi in vrtovi so plesali mimo njega, že se pelje čez most, pred njim je vstala vas, in skočil je z voza pred prijazno kmečko hišo. Oče stoji na pragu in pozdravlja:

»Le naprej, prijatelj, miza je pogrnjena!«

V hiši je sedel na klop, ki je bila lepo bela kot pred Božičem in se ogledal okoli sebe.

»Pa kaj bomo sami,« je dejal ženin, »pokličite lepo hčerko, da se kaj zmenimo.«

»Tako se govori, kje si, Marjana, nikar se ne skrivaj tam v kašči! Kar priidi, sedaj je na tebi vrsta!«

»Halo, halo, Marjanica. Te že čakamo, da ti z vincem napijemo.«

Previdno in samo malo so se odprla vrata, in mlad dekliški obraz je sramežljivo pogledal v izbo. Rdeče ustne so se držale na smeh, in rjave oči so gledalo poredno veselega snubača.

»Le bliže, le bliže, si že prava, v roko morava seči, ker sva prijatelja.«

Jurij je takoj spoznal dekleta; bila je tista, ki jo je videl v Kranju. Zdela se mu je še lepša kot zadnjič, polna zdravja in mladosti, ogorela od sonca, rjava kot pšenica in rdeča kot mak. Skočil ji je naproti in jo potegnil za mizo.

»Marjanica, ali se bomo zmenili, ali pojdeš z menoj, da mi boš žena in gospodinja na mojem domu?«

Smehljala se je in ni odgovorila, zato je namesto nje povzel oče besedo:

»Tako se govori, vi ste pravi fant, saj sem takoj vedel, ko ste stopili v hišo, da ste poštenjak. Zmeniti se je treba, no, tak reci, ti predelana Marjana!«

»Bi že šla, pa se vas skoro bojim, ker vas premalo poznam,« je tiho dejala. »Zadnjič sem vas prvič videla v Kranju, zato ne vem, kakšni ste.«

»Ha-ha, o, le brez strahu bodi! To je imeniten mož, lep ženin, fin gospod,« je hitel oče, kakor bi se bal, da se mu ne bi zamerili.

»Ha-ha, mene se ni treba bati! Oh, jaz sem pošten in dober fant, ha-ha, dvajset let sem tudi že star in hišo imam in grunt. Seveda, za vse ni nikjer, a pomanjkanja ne boš pri nas trpela. Lepo ti bo, dela ravno prav, da ti ne bo dolgčas.«

»Oh, pameten mož, to je pameten mož, Marjana, ne moreš dobiti boljšega, ako bi čakala sto let.«

Dekle se je še na videz branilo, ali samo zaradi lepšega, da se ne bi reklo, da je komaj čakala na ženina. Gledala je trdno predse, in komaj da se je dotaknila z ustnicami vina, ki ga ji je ženin ponudil. Ozrla se mu je v oči in posilil jo je smeh.

»No, pa pojdem, ako sem vam napoti,« se je obrnila proti očetu. »Še žal vam bo, da ste me dali od doma. Bila sem vam za deklo, ki vam je zastonj delala.«

»Vse je res, dekle, ali moj oče so dejali, če gre dekle od hiše, da je boljše kot koš gnoja. Ha-ha-ha!«

»Kako pa govorite,« se je dekle užaljeno obrnilo v stran. »Saj bi nič ne rekla, ako bi ne delala, pa sem bila zmerom na vse zgodaj pri živini —«

»Saj je bila to samo šala, dekle, kaj bi mi takoj zamerila,« jo je miril oče.

»No, Marjanica, da boš videla, da te imam rad, ti danes jaz dam nekaj za spomin.«

Jurij je potegnil listnico iz žepa in razsul po mizi šop novih bankovcev. Nevesti so se zaiskrile oči, in oče Joštar

je ostrmel. Kar se odpro duri, in dva orožnika stopita v izbo.

»V imenu postave greste z menoj,« je velel tisti, ki je prvi vstopil in imel dve zvezdi za vratom. Levico je položil Jurju na rame, z desnico pa je pokril denar na mizi. Njegov tovariš je potegnil verižico iz žepa, da bi mu uklenil roke.

»To je pomota, gospoda,« je dejal oče. Ves se je tresel in sivi lasje so mu trepetali nad čelom.

»Stran, pustite me!«

Jurij je divje zakričal in planil pokonci.

»Sto judov,« je zavpil še enkrat in se zdramil in si začel otirati leden pot s čela. Bil je še zmerom skrit za gostim grmovjem.

»O preklete sanje! Menda saj niso resnične!«

10

Vzdramil se je, a še je slišal osupli glas očeta Joštarja in čutil na rokah mrzlo verižico.

»Šele začel sem kupčevati s tem preklicanim denarjem, in že mi vest ne da miru! Še v sanjah me preganja, da sem ves iz sebe!«

Spomnil se je svojega očeta, ki je umrl pred nekaj leti, in kaj mu je naročal na smrtni postelji:

»Le tega ne delaj, da bi te bilo sram kdaj pogledati mi v oči! Nikoli nisem živi duši prizadel krivice, nihče me ne more prevržati nepoštenega dejanja. Ju-

JOS. KLADNIK

PRVI SNEG (lesorez)

rij, le to imej na pameti, da čast, zakon in oko ne trpi šale!»

Spominjal se je teh besed, kakor bi jih bil slišal včeraj, pa je potegnil z roko po čelu in se otresel: »E, kar je, to je! Saj nisem kriv, da se je tako naredilo. Pa naj bi mi bil stari kaj več zapustil! Ali naj vse življenje siromaščino otepam!«

Zmračilo se je, in šum na cesti je utihnil. Sejmarji so se porazšli, žive duše ni bilo nikjer, ko je razmaknil grmovje. Počakal je toliko časa, da se je popolnoma stemnilo. Stopil je na cesto in šel naprej, ogledoval se je, kje bi bila najbližja krčma.

»Tistale bo, nak, druga hiša, ki ima razsvetljena okna.«

Krenil je k njej, ustavil se je zunaj in poslušal, kaj govore pivci v hiši. Rad bi vedel, ali so že našli, da niso bili njegovi bankovci pravi. Ničesar ni mogel ujeti na uho, zato je stopil v vežo. Tam je sedel za mizo v temen kot in je naročil vina.

»Ali je bilo dosti kupčije,« je vprašal krčmarico, postarno ženo z rdečimi lici.

»Nič se ne morem pritožiti, čeprav smo včasih že več stočili. Veste, dandanes ni denarja, ne vem, kam je prešel. Nazadnje ga bomo morali res sami delati.«

Začuden je pogledal mater, ki se mu je na mah prikupila, in ki se je prebrisano zasmejala svojim besedam.

»Tudi jaz sem nekaj ogledoval, e, pa je bila draga živina. Ni denarja, ni! Kar res bo treba misliti, kako bi ga dobil. Vzel bi ga, če mi ga vrag na repu prinese.«

»I, bo že kako, počakajmo, kot pravijo, bo že prišel mož z medom.«

»Saj tako je, pa so že pravili tamle pozimi, da delajo denarje. Menda so ga še v Kranju menjavali.«

»Bilo ga je nekaj malega, pa so jim koj stopili na prste. Pa te ne vem čemu, puste naj ljudi živeti. Oh, koliko več bi stočila, če bi bilo več denarja med ljudmi!«

»Kar prav govorite, mati, presneto, vi ste pametna ženska. Če bi bili vsi tako pametni pa bi se vsem bolje godilo. Prinesite ga nama poliček, boste pa še vi zvrnili kupico.«

»To pa že to, saj imam dosti vina, toliko, da ga še prodajam.«

Ko ga je prinesla, se je Jurju zahotelo, da bi malc založil. Kmetu je dobil celo štruco poleg mesene klobase.

»Pijmo, bo že Bog dal, da ne bomo od lakote umrli. Danes res nisem nič zaslužil, pa se bo drugič kaj dobrega namerilo. Saj imam še nekaj malega.«

»Torej niste nič kupili, saj danes ni bilo posebne kupčije. Dopoldne sem slišala, da je neki kmet prav zarobantil v mestu pod klancem. Kar za vino je dajal, bankovec je imel pa za klobukom.«

Jurja je pogrelo, in ves je bil rdeč v obraz. Izpil je kupico in vprašal:

»Da je imel denar, pravite? Vraga, zakaj se nisva srečala! Mogoče bi se dala z njim napraviti kupčija. E veste, denar je le prva reč na svetu.«

»Ali niste nič slišali o njem? Menda je imel bankovec kar cele harmonike. Škoda, da ga ni bilo nič k meni. Dober človek je bil, piti je dal vsakemu, kdor je hotel.«

Krčmarica se je zamislila in je kimala z glavo, kakor bi obžalovala, da je bil tako slab dan in ni imela v gostih radodarnega kmeta.

»Ej, kje je neki dobil denar? In kakšen pa je bil?«

Silno rad bi bil zvedel, kaj ljudje govore o njem, in je napeljal govorico, da bi vse slišal, kaj mislijo o njem.

»Tako so dejali, da na videz ni bil napačen človek. Lase je imel že bolj redke, pa še ni bil menda star.«

»Lej ga šmenta, če ga nisem videl,« je dejal nekoliko oplašen ter je potegnil klobuk na ušesa. »Prav takšnega človeka sem srečal v mestu na živinskem sejmu. Nekaj je kupoval, zdi se mi, da je bil tam nekod doma od Kokre. Vem pa ne, le sodil bi. Nekam hitro se je izgubil izmed ljudstva, kot bi se mu mudilo. Zares škoda.«

Natočil je kozarec in trčil:

»Na dobro zdravje, ali ste vi vdova?«

»Predlanskim ga je vzelo. Saj veste, vina ni mogel videti! Ali ste vi še fant?«

»Saj moram biti, pravijo, da kdor se ženi, v loterijo stavi. Pa sem rajši malo odložil.« Nov gost je stopil v vežo in sedel na konec mize. Jurij se ni zmenil zanj in je zavpil krčmarici, ki je vstala, da postreže prišlecu:

»Jaz imam tudi prazno! Pravijo, kdor je preveč žejen, naj se nikar ne ženi. Jaz se pa mislim tega držati.«

»Ali niste bili vi tisti, ki je v krčmi pod klancem dajal za pijačo,« je vprašal novi gost in se mu primaknil bliže. »Ste že vi, saj vas poznam, saj ste mi dali piti.«

Veselo se mu je smejal in položil roko na njegove rame.

»Jaz sem vam dal za vino? Jaz že ne, presneto se motite,« se ga je otepal in lagal Jurij. »Glejte, tale,« je dejal krčmarici, ki se je vrnila z vinom, in pokazal s prstom na gosta, ki ga je spravil v tako zadrego, »tale človek pravi, da sem mu dajal za vino, pa ga še nisem nikoli videl.«

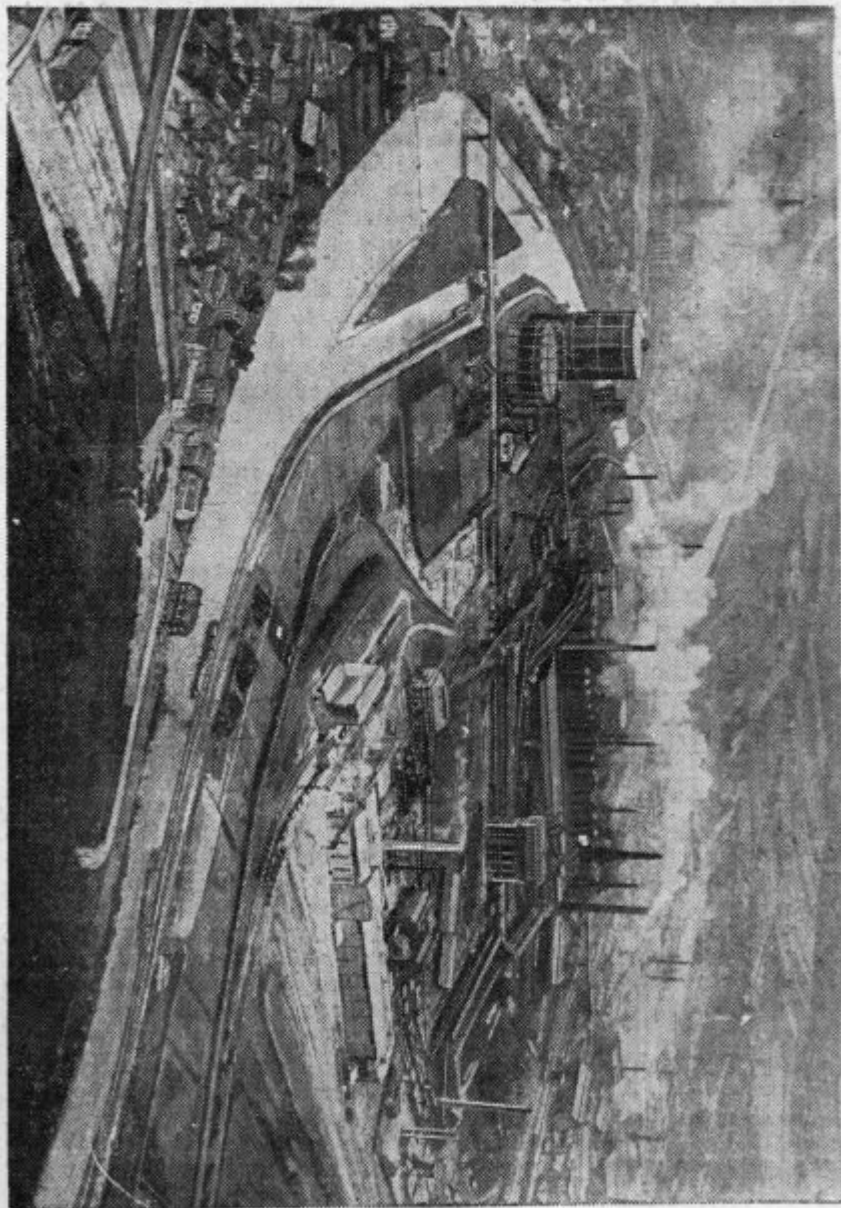
»Seveda ste dali, saj je bilo to lepo od vas,« je oni ostal pri svoji, in se naprej smejal. Bil je po videzu kmečki delavec ali slabši kmet. »Ste že vi, glejte, saj ste plešasti,« je dobrodušno de-

jal in mu potegnil klobuk z glave.

»Eh, pustite me na miru, nikar ne govorite, kar ni nič. Koliko ljudi nima las!«

»I saj res, zakaj si tako siten, Andrejc,« je dejala krčmarica, ki je z nejevoljo gledala, kako se gost, pri katerem je mislila še kaj zaslužiti, ogleduje, da bi odšel.

»I, če ni bil, pa ni bil, ampak jaz bi prisegel, da je bil! Glej no, skoraj bi pozabil! Saj so popoldne celo zavpili, da je imel tisti ponarejen denar! Ne

POSARJE IZ ZRAKA.
Saarsko ozemlje je te dni v zariski svetovnega zanimanja. Silka kaže eno izmed mnogih železarn v Posarju, posnelo iz letala

vem, tisti bankovec sem videl za klobukom, ali je bil pravi ali ne, pa nisem pogledal.«

»Ali ponarejen denar je imel,« se je začudil Jurij.

»Na vse zadnje boste rekli, da sem bil jaz tisti! Plačam! Dosti mi je tega,« je rekel trdo in se obrnil h krčmarici. Poravnal je račun z dobrim denarjem in je hitro odšel. Kar gorelo mu je za petami.

Na cesti se je v naglici ozrl, kje je bil pustil poprej tisti dve kravi, ki ju

je kupil na sejmu. Bilo je temno, vendar je kmalu našel rjavo hišo in zadaj dvorišče. Šel je v hlev, da bi poiskal hlapca, ali ni ga bilo nikjer. Gledal je okoli, tam sta stala samo dva konja, vse drugo je bilo prazno. Prestrašil se je in ni vedel kaj bi storil. Ali naj skliče ljudi, ali naj zažene krik, da je okraden? Ako pa je sam ogoljufal ubogega fanta in mu za ničvreden papir vzel kravi!

Po prstih je odšel iz hleva, kakor tat je tihotapil iz dvorišča in izginil v temi.

POD ŽARKI ZIMSKEGA SONCA

V zimskih sportnih krajih je zdaj velika sezija. Ljudje uživajo sveže in veselo življenje zimskega sporta. Slika kaže smučarje v St. Moritzu (Švica)

Osupli so se ustavljali sejmarji na klancu, kjer je letala in begala vsa prepadena velika kmetica in vpraševala po svojih pisankah. Tudi fant je bil z njo, klavrn in plašen.

»Ali ste videli, oča, naši pisanki?«

Komur se je mudilo, se ni zmenil za fantinovca, ali počasi se je nabrala truma ljudi okoli obeh, ki so radovedni poizvedovali, kaj je z njima.

»Okoli poldneva sem videl nekega človeka, ki je gnal dve pisani kravi,« se je spomnil delavec, ki je stal ob robu ceste z lopato v roki.

»Se zapomnil sem si ga, ker je bil videti nekam zbegan, kot bi ne vedel, kje je doma.«

»Ali ste bili pisanki, ena malo večja od druge,« je vpraševal fant.

»Tako natanko nisem gledal, ampak tak vtis sem imel, da nekaj ni v redu.«

»Kam pa je gnal, ali na to stran po klancu?«

»Seve, gor jih je gnal, mudilo se mu je, z dolgo palico jih je napletal.«

»Kakšen pa je bil tisti človek, ali ni imel kosmatega klobuka, pa tako živo je gledal, kot bi te hotel prebosti?«

»Skoraj da je bil takšen!«

»Sta že naši, kam jih je vlekel?«

Vsa truma je šla po klancu, in vse je vpraševalo in se smejalo, radovedno, kaj bo iz tega? Otroci so imeli pri tem veselje in so letali po hišah in dvoriščih in so kričali: »Ali je tu naša pisanka?«

Vsa drhal se je gnala naprej in ljudje so vreli na prag.

»Ali ste videli naši pisanki, nihče videl?«

Ze sredi hiš se je odtrgal od vrat star hlapec.

»Kaj pa je? Kakšne pisanke bi radi?«

»Naše pisanke! Tiste pisanke, ki jih je gnal dedec!«

»Oh, ali ste jih videli, moji pisanki, moji ubogi pisanki? Kdo jih bo pasel, kdo jim bo dal vode?«

»I, pri meni v hlevu sta dve takšni kravi, prej, po južini jih je nekdo pripeljal!«

»Kje sta, kam ste jih privezali?«

Ko jih je fant zagledal, je padel prvi okoli vratu in se z obrazom naslonil nanjo. drugo je objel, in od veselja so mu tekle solze. Gladil jih je in božal, ker je mislil, da jih je za zmerom izgubil. Tudi materi se je olajšalo srce, in glas ji je rahlo zvenel, ko je govorila:

»Pa smo jih vendar dobili, saj sem o svetem Štefanu nesla kravico okoli altarja v Sorl.«

»Kaj pa naj rečem onemu, kadar pride ponje, saj jih je kupil!«

Hlapec se je postavil med čuri in ni pustil, da bi mu jih odpeljali. Bal se je, da ne bi bilo prav in bi moral sam trpeti.

»Seveda jih je kupil, ali s ponarejenim denarjem, ki so nam ga vzeli pri gosposki. Oh vendar, da še svojih krav ne bi smela vzeti!«

Nejevoljna je bila kmetica, ali ni vedela, kaj bi!

»Po orožnike naj bi kdo šel!«

Otroci so bili takoj pripravljeni in so stekli proti mestu. Srečali so jih že pri prvih hišah, kjer so poizvedovali.

»Kar odpelje naj jih,« je ukazal orožnik, in fant je veselo privlekel svoji kravi iz hleva. Po dvorišču in na cesti se je nabrala velika truma otrok, ki so vpili, da se je slišalo do svetega Jošta:

»Naši sta pisanki, jih že imamo! Alo, nalomi vej, nareži jelševja!«

»Saj res, ozaljšajmo jih, venčajmo jih!«

»Katrice, natrgaj rož, deni jih okoli rog pisanki!«

»Ta je moja, ti imej drugo, spela!«

»Se ti, Manca, natrgaj rož! Pogledj tamle so kresnice in šmarni križ!«

Smeh in vrišč, vriskanje in mukanje se je razlegalo po klancu, kjer so gnali pisanki, vse okrašeni z zelenjem in cvetlicami. Spremljala jih je velika množica in šla skozi mesto. Iz vseh ulic, iz hiše in dvorišč so drveli ljudje gledat in vpraševat, kaj pomeni trušč.

»Sem mislil, da je sodni dan,« je rekel stari Lojze in valil jezik po ustih.

»Saj je še hušje! Sem dejav, da gredo Plementezarji, pa Štemphar za njimi!«

Tako se je zgodilo tisti ponedeljek, ko je Krevsov Jurij kupčeval v Kranju. Prav takrat pa je spal v grmovju nad cesto in sanjal, kako se ženi pri lepi Marjani.

D A L J E

SV. SAVA IN HRTI

Ko je Sv. Sava s tremi hrti potoval skozi planino, je zatekel pastirje pri obedu. En hrt eteče k pastirjem, da jim odnese kak prigrizek, ali pastirji ga odbijejo. Drugi hrt se privleče do pastirja, da bi kaj skrivaj ugrabil, a tretji etoni pred njo in počene, da bi mu kaj dali. Pastirji pa vse odženejo in jim nič ne dajo. Nato se sv. Sava razlezi in reče: »Bog daj, da bi vam zmerom škodo delali. Potem je vsakemu izmed hrtov dejal: »Ti boš mabi volk, ti prihuljenec (počmiren) a ti požaruh.«

Iz knjige Mitar Vlahović »Lov u Kolašinu, A. D.

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

N A D A L J E V A N J E

AVTORIZIRAN PREVOD

G P U

Čeka sama se je zavedala, da more s svojimi dosedanjimi sredstvi zatreči kvečjemu kakšno zaroto gimnazistov. Nasproti resnim preiskavam pa je bila brez pomoči. Tako so se vršile po socialnih revolucionarjih organizirane razlastitve, ki so prinesle celih pet milijonov. To je spominjalo že precej močno na nepozabna dejanja predrevolucionarnega časa. Čeka si ni hotela zaslužiti posmeha, zato je sklenila, da bo odslej delovala z brutalno silo.

Konec avgusta je sodrug Uricki na tajni seji petrograjske Čeke poročal o razmerah v mestu. Ugotovilo se je, da Čeka ne razpolaga z zadostnimi policijskimi sredstvi za odkritje morebitnih resnejših zarot. Doslej so izvajale teror le posamezne oblasti in še to nesistematično. Streljali so ljudi brez vsakega načrta. Zato je predlagal Uricki v zaščito države smotrno organizacijo množestvenih usmrtitev kot nadomestilo za pomanjkljivosti organov Čeke v policijsko tehniškem oziru. Ta misel se je mogla roditi samo v možganih teoretika. Drzno zveneče misli, zlasti če so bile utemeljene s sredstvi tehnike in racionalizacije, so boljševikom zelo imponirale. Treba je bilo torej usmrtiti številne žrtve brez izbire samo zato, ker Čeka ni znala dobiti pravih zarotnikov iz množice nedolžnih. Na predlog petrograjskega odbora se je glasovalo o vprašanju množestvenega terorja, ki je bilo — znak nesposobnosti in bojzani — sprejeto z vsemi glasovi razen enega. Istega dne je Uricki podpisal prvo množestveno smrtno obsodbo,⁹ ki je vsebovala eden in dvajset imen. Med njimi je bilo več mladoletnih dijakov Mihajlovske akademije. Med njimi je bil tudi mladi židovski častnik Perlzweig, čigar obsodbo je moral Uricki drago plačati.

Predočite si razpoloženje v Petrogradu v prvih dneh terorja. Ponoči okoli polnoči so se običajno pričele aretacije v množicah. Pobirali so ljudi iz postelj ter jih gnali v kleti Smolnega zavoda. Marsikateri je moral med potjo zaradi »poskušanelega bega«¹⁰ pasti. Krajevne policijske oblasti so aretirance brez vsakega procesa postrelile, v Čeki pa so morali po majhnih kletih prečepeti čisto cele mesece tucati odvetnikov, aristokratov in revolucionarjev. Zdaj pa zdaj so koga poklicali iz množice jetnikov. Morda je bil pregan, morda ustreljen. Govorica je šela žrtve kar na tisoče. Nenadno so vsi listi s podpisom Urickega objavili imena prvih žrtv množestvene usmrtitve. Stara Rusija je bila marsičesa vajena, toda do množestvenih justifikacij, objavljenih v listih, se ni povzpela fantazija niti najbrutalnejšega carističnega guvernerja. Množica je videla v Urickem krvoločnega zmaja. Postal je to, kar je želel: zastopnik terorja. In prav v tem času je brestlitolvska mirovna pogodba odtujila vladi tudi one kroge intelektualne mladine, ki so prvotno v oktobrskih dneh pozdravili Lenina kot junaka socialnega izenačenja.¹⁰

Prvi val rdečega terorja ni nikogar tako pretresel, kakor nekega devetnajstletnega mladeniča, ki je prebival v nekem velikem stanovanju ob Sadovi ulici, čital in pisal pesmi, razmišljal o Dostojevskem in v prostih urah z nekaterimi prijatelji snoval razstrelitev Smolnega zavoda. Mladenču je bilo ime Leonid Kannegiesser ter je bil sin enega najbolj znanih ruskih inženjerjev. Leonid Kannegiesser ni bil samo pesnik in filozof, bil je učenec Mihajlovske vojaške akademije, dedni ruski plemič in žid. Njegov najboljši prijatelj je bil častnik Perlzweig, ki ga je bil Uricki obsodil na smrt. Kannegiesser ni mogel boljševikom odpustiti treh stvari: usmrtitev Perlzweiga, brestlitolvskega miru in dejstva, da so bili židje med voditelji boljševiške stranke. V jasnih beograjskih nočeh je čital zgodbo nemškega dijaka Sanda. V jasnih in mrzlih petrograjskih nočeh se rode čudne mi-

¹⁰ Aldanov: Annales Contemporaine, zv. 16.

slí. Kannegiesserja je obvladovala edina želja: trpeti in žrtvovati se, nekaj storiti za Rusijo in istočasno ruskemu ljudstvu pokazati, da niso vsi Židje boljševidki. Uricki, teoretik in načelni nasprotnik smrtne kazni, je postal zanj utelešenje vsega onega, kar je sovražil. Počasi je v njem dozorela želja, umoriti načelnika Čeke. Saj ni mogel vedeti, da je bil med bogovi sovražnega Olimpa Uricki najskromnejši in najmiroljubnejši in da mu je Zinovjev diktiral najbrutalneje ukaze. Zanj je bil in ostal zastopnik terorja. Umor načelnika petrograjske Čeke opisujejo v uradnih dokumentih sorodniki, prijatelji in sovražniki takole:¹¹

Zvečer 29. avgusta je stopil Kannegiesser v stanovanje svojih staršev. Po večerji je šel s svojo sestro v čitalno sobo, kjer je hotel čitati neko Schnitzlerjevo knjigo. Namesto te pa je segel po »Grofu Monte Cristu«. Čital je sestri zgodbo nekega političnega umora, ki ga je bil izvršil stari revolucionar, ded junakinje znamenitega romana. Nato je šel spat. Drugega dne v zgodnji jutranji uri je prišel v sobo k svojemu očetu ter ga prosil, naj igra z njim partijo šaha. Partijo je izgubil, kar ga je doždevno močno potrló. Poslovlil se je ter odhitel. Pot ga je vodila k palači vnarnjega ministrstva, kjer je imel sodrug Uricki svoje sprejemne prostore. V veliki starinski sprejemni sobi je našel samo nekega docela bedastega služabnika, ki ga je revolucija popolnoma zmešala in ki je sodruga Urickega kot načelnika Čeke tradicionalno pozdravljaj »vaša ekscelenca gospod minister«.

Kannegiesser je sklenil, da počaka v tej sobi Urickega. Točno ob enajstih in petnajst minut se je pokazal na starem trgu carski avto, ki se ga je Uricki posluževal. Uricki je stopil v poslopje in sluga je spoštljivo »njegoví ekscelenci« odprl vrata v lift. V tem trenutku je počil strel. Uricki se je zgrudil okrvavljen na tla. Morilec je zbežal iz poslopja, skočil na kolo ter brzel po Nevskem nabrežju. Po divji gonji so ga prijeli.

Večerni dnevniki so izšli črno obrobljeni. »Umorjen od plemiškega mladeniča je padel Uricki, pred čigar imenom se je tresla vsa druhal Nevskega prospekta. Toda proletariat se bo znal krvavo maščevati,« je napisal Zinovjev.¹²)

¹¹ Aldanov: Umor Urickega. Uralov: Uricki.

¹²) »Pravda« od 31. VIII. 1918. Nagrobni govor Zinovjeva str. 119.

Na to maščevanje ni bilo treba dolgo čakati. V noči po umoru Urickega so na povelje Zinovjeva pobrali brez izbere iz množice jetnikov pet sto ljudi, ki jih je sodrug Bokia, pomočnik Urickega postrelil. Preiskava je dognala, da je ravnal Kannegiesser brez neposrednega naročila kakšne stranke. Navzlic temu se je bal zdaj vsak komunist za svoje življenje. Ugotovili so, da je bil nameravan atentat tudi na Zinovjeva.

Zvečer istega usodnega 30. avgusta 1918 se je odigral dogodek, ki naj bi skupno z umorom Urickega usmeril rdeči teror na nova pota. V Moskvi je izvršila židovska dijakinja Dora Kaplan atentat na Lenina. Lenin je bil ranjen samo na roki, toda boljševidki so sklenili ustrahovalni vzgled. Možnost atentatov naj bi bila v bodoče izključena. Za izvedbo tega sklepa je bil določen takrat v javnosti še malo znani poljski sodrug Feliks Džeržinski, ki je segel po svojevrstnem sredstvu: dobre organizacije ni imel, dobrih preiskovalnih sodnikov tudi ne. Edino kar je imel po vseh mestih, je bilo nekaj odločnih brutalnih ljudi iz temne kleti krajevnih in pokrajinskih Ček. Vse Čeke so nemudoma dobile ukaz Džeržinskega, da morajo za umor Urickega, za atentat na Lenina in v preprečenje nadaljnjih belogardističnih zločinov naložiti meščanskemu prebivalstvu v vsakem mestu, v vsaki vasi in v vsaki naselbini krvav davek. Določen odstotek aretirancev je treba po vsej Rusiji ustreliti, ostali pa naj bodo talci zoper bodoče atentate. Krvava poročila iz vasi in mest vse Rusije so deževala na mizo Džeržinskega. Skoraj vsa so se glasila: »V kraju tem in tem je bilo v zadoščenje Urickega in Lenina ustreljenih: trije popi, osem častnikov, deset trgovcev in petnajst intelektualcev.«¹³)

Vsako mesto ogromne države je poslalo takšno poročilo in v vsakem mestu je bil krvavi davek izračunan z matematično natančnostjo marksistično šolanih glav. Nobenemu mestu se ni imela zgoditi krivica. Vsako je žrtvovalo samo predpisani odstotek jetnikov. Džeržinski je smatral to postopanje popolnoma odkritosrčno kot izredno človeško, kajti na ta način naj bi mehanično pravosodje nadomestilo nesistematične in improvizirane umore.

¹³) Melgunov: Rdeči teror na Ruskem, Berlin 1924.

Od zdaj naprej ni bilo več atentatov. Nihče si ni upal več dvigniti roke zoper voditelje nove države. Vsak atentator je pomislil na tisoče in tisoče talcev, ki bi postali žrtve Čeke. Lenin, Trocki, Zinovjev in Džeržinski so lahko mirno spali.

1. septembra 1918 — istočasno s krvavim ukazom — so nesli truplo Urickega k večnemu počitku. Z njim je bila pokopana tudi prva petrograjska doba Čeke. Do tega časa je bila ta ustanova tako rekoč v otroških letih. Krajevne oblasti so mirno morale na lastno pest. Samo načelnik Čeke se je mogel nekaj časa primerjati s sorazmerno skromnim carskim ministrom Plehvo. Vsa elita komunistične stranke je spremila krsto Uric-

kega. Zinovjev je imel nagrobni govor. Topovi carske trdnjave Petropavlovsk so oddali žalne strele. Na čast umorjenca so preimenovali trg, kjer je padel, z njegovim imenom, Tavrijsko palačo, kjer je bil kljub čuječnosti Urickega ukraden Leninu samokres, pa v palačo Urickega.

Grob Leonida Kannegiesserja, pesnika in morilca, je nepoznan. Najbrže počiva skupaj z onimi pet sto, ki so bili v noči 1. septembra 1918 ustreljeni in kojih zadnje kletve so menda veljale njemu, neprostovoljnemu povzročitelju njih usmrnitve.

Osrednji sedež Čeke se je preselil zdaj v Moskvo.

D A L J E

NA DRŠALIŠCU (Po sliki K. L. Honeggerja)

LETALCI V ŽIVALSKEM SVETU

noge živali so že po svojih imenih naznačene kot dobri letalci, kar se pa v večini primerov ne sme dobesedno razumeti. Leteče veverice, leteče žabe, leteče opice in leteči vrečarji v resnici ne letajo, ampak se samo spretno spuščajo s posebno ustrojenimi organi, ki jim služijo kot padala. Razen nekaterih izjem med vodnimi živalmi, živi pretežni del vseh teh zračnih skakačev po drevju. Po tem bi človek upravičeno sodil, da je navada skakanja z veje na vejo nekoč v davni minulosti polagoma povzročila drobne strukturne spremembe v njihovem organizmu, ki so se počasi izoblikovale v popolne, padalom slične organe.

Naša navadna veverica je za čudo spreten skakač in vendar je njeno telo, ako izvzamemo neznatno splošnost, popolnoma normalno izoblikovano. Jasno je, da bi morebitni nadaljnji razvoj sploščenosti telesa pripomogel, da bi lahko delala živalca še dosti daljše skoke kakor zdaj. Leteča veverica, ki živi v Aziji, Afriki in Ameriki, se je najbrže v tej smeri tudi razvijala in je na ta način v spretnosti skakanja daleč prekosila našo domačinko. Vzdož ob životu sta ji zrastle na obeh straneh močni, z dlako porastli kožni gubi, ki sta razpeta med kostmi. Kadar živalca miruje, je letalna kožica spravljena v globokih gubah ob telesu. Čim pa veverica skoči, ko stegne od sebe nožice, se letalna kožica napne in živalca se lahko iz daljave 60 ali še več metrov varno spusti na tla, kakor da bi vso razdaljo resnično preletela in ne samo preskočila. Leteča veverica ni edina živalca v družini sesalcev, ki je večča te umetnosti. Slično letalno kožico najdemo tudi pri sesalcu kobega, ki spada v vrsto žužkolodcev in je torej v sorodu z našim krutom in ležem ter pri »falgovcih«, pri letečih vrečarjih Avstralije. Čudno je, da so si vsi tipični zastopniki letalcev med živalmi tako slični med seboj, da si dostikrat niso niti najmanj v sorodu. Kdor ni v živalsstvu prav dobro podkovani, kaj lahko zamenja drugega z drugim, posebno če se primerja živalce, ki žive na raznih celinah.

Leteči vrečarji se v Avstraliji navadno v resnici imenujejo »leteče ve-

verice«. Podobnost je v resnici tolikšna, da še naravoslovec lahko mimogrede pozabi, da imajo leteči vrečarji pod životom tisto značilno kožno gubo, ki je znak za družino vrečarjev. Avstralske vrste letečih živali so različne po velikosti in obliki. Največji med njimi je taguan, ki živi v Queenslandu in Viktoriji in doseže brez repa do pol metra dolžine. Najspretnější med vsemi pa je tako zvani »prtljkavi letalec«, ki spada med najmanjše in na elegantnejše zastopnike sesalcev. Doseže komaj velikost naše miši in je pokrit z bleščečim svilnatim kožuščkom. Hrani se večinoma z medom in drobnimi žuželkami. O njegovi letalski, oziroma skakalski spretnosti vedo pripovedovati domačini čudovite reči.

Organi, ki služijo vsem tem živalim za padala, so precej enotno izoblikovani. V večini primerov je pri njih telo nekoliko sploščeno in sploščenost je še podaljšana s posebno kožno gubo. Le nekatere živali kažejo zanimive variante. Tako n. pr. živi na Malajskem otočju neke vrste pisana kuščarica, ki ji pravijo domačini leteči zmaj. Pri »letanju« služijo tej živali nekakšna pol prozorna kožnata krila, priraščena na obeh straneh telesa slično kakor pri metulju, le da se v mirnem stanju zovanejo vzdolž života. So pa tudi ta kožna krila slična poprej omenjenim letalskim kožicam drugih živali po tem, ker so res neposredni podaljšek kože, ki pokriva vse telo. Razlikujejo se od tistih samo v tem, da niso kakorkoli razpeta med kostmi, ampak dosežejo za letanje potrebno togost s povsem drugim pripomočkom. Pri letečem zmaju je namreč šest reber na vsaki strani nekako podaljšanih in izbočenih, tako da onirajo letalno kožico slično kakor rebra dežnika ali pahljajce.

Med živalmi, ki so večše letanja, so najbolj znane leteče ribe, ki jih pozna doslej naravoslovje že nad 40 vrst, razdeljenih na družinah letečih rib, letečih petelinov, metuljnih rib itd. Vsem tem živalim služi za letanje dvojica povečanih in v obliki kril razvitih prsnih plavuti, ki delujejo v razpetem stanju, kadar se riba požene iz vode, kot jadra, ki jo pomagajo vzdržati v zraku. Zelo velike začetne hitrosti, ki jih lahko dosežejo ribe z močnimi zamahi repne plavuti pred skokom iz vo-

de, jim dopuščajo delati do 300 m dolge skočke po zraku. Posebno spretna je v tem pogledu riba lastavica, ki živi v Atlantskem oceanu in zraste do 30 m dolga.*)

Naj si so leteče živali, ki smo jih doslej spoznali, še tako spretno in izučene svoje obrti, dlje ko kvečjemu nekaj sekund ne morejo ostati v zraku in ko pristanejo na tleh, se tudi ne morejo s svojimi letalnimi organi iznova dvigniti v zrak, v čemer se baš razlikujejo od pravih letalcev, ki so neodvisni od visoko postavljenih oporišč in se lahko skoraj neomejeno dolgo zadržujejo v zraku. Samo tri različne živalske skupine so večje pravega letanja in sicer ptice, netopirji in žuželke. Vsaka teh skupin je na povsem različnem načinu rešila problem letanja.

Najpopolnejše letalke so ptice. Ptičje krilo je navadna laketa in ima prav vse tiste dele, kakor n. pr. človeška laketa, samo popolnoma preoblikovane in prirojene za tiste posebne funkcije, ki so potrebne pri letenju. Izmed petero prstov sta se v razvojni dobi dva popolnoma izgubila, dva sta se strnila v nekakšno togo ploščo, ki služi z ostalimi kostmi vred kot podloga za krilna peresa, le peti se še pozna v prav okrnjeni obliki. Ptice so s svojim perjem nekaj edinstvenega v naravi, in mehanizem, ki lahko v trenutku združi to perje v duhovito izoblikovano enotno togo nosilno ploskev, popolnoma avtomatično zgolj s tem, da se laketa raztegne, je največje čudo narave. Velike in močne letalne mišice potrebujejo seveda tudi močno prijemaljšče in zaradi tega je grodnica (orsna kost) pri vseh pticah izredno močno razvita in ostožena še s posebnim rebrom, ki je večje ali manjše pri posameznih pticah glede na moč njihovih letalnih mišic in ki popolnoma manjka n. pr. pri noju in pri drugih pticah, ki več ne letajo.

Tudi pri netopirjih drže med letanjem težo celega telesa sprednje okončine. Razlika med pticami in netopirji je ta, da pri slednjih prsti niso okrneli, marveč so se nasprotno še bolj razvili v prvi vrsti silno podaljšali, tako da služijo za oporno rebro, med katerim je razpeta letalna kožica, segajoča od vratu prav do repa. Netopirsko krilo je torej v resnici velikanska roka čez in čez premeta z letalno kožico.

*) Prim. »Zračni akrobat morja«, Žis, knjiga 15. str. 45.

Na popolnoma drugačen način kakor ptice in netopirji letajo žuželke. Pri teh so krila izoblikovana spet na povsem drugačen način. Razvila so se iz gubastih izrastkov telesa in pri njih prijemljejo mišice samo pri korenu ter jih naglo vihte navzgor in navzdol. Večinoma imajo žuželke pa dva para kril, dostikrat pa tudi samo en par kakor n. pr. naša muha, dočim je drugi par že skoraj popolnoma pokrnel. Nekatere žuželke imajo krila toge strukture kakor n. pr. metulji, a druge jih lahko zgibajo in zlagajo ob telesu, da jih skoraj ne vidiš, kadar jih ne potrebujejo. Lahko žuželke z velikimi dolgimi krili kakor n. pr. kačji pastir s krili le na narahlo zamahujejo, da se vzdrže v zraku, dočim morajo druge žuželke, pri katerih so krila v razmerju s telesom le slabo razvita, obračati krila z velikansko brzino. Navadna muha napravi n. pr. do 350 krilnih zamahljajev na sekundo, čebele celo do 440, mnoge druge drobne žuželke pa še dosti več.

hjn

Boule: TIHA ULICA. (lesorez)

IZ LITERARNEGA SVETA

GLOSA K JURČICEVI BIOGRAFIJI

(»Pripovedka o beli kači« je izšla, ko je bil Jurčič petošolec.)

Od Levca (SN 1881, št. 102; LZ 1888, str. 421) dalje se v naši slovstveni zgodovini vzdržuje mnenje, da je Jurčič začel javno pisateljati kot četrtošolec. Nekaj napačnih bibliografskih podatkov o Jurčičevem prvem pisateljskem nastopu, izvirajočih iz Levčevih »Spominov o Josipu Jurčiču« (LZ 1888, l. c.), je popravil Grafenauer, ki je ugotovil, da se je Jurčič »prvič javil (s celim imenom) v »Glasniku« l. 1861. s »Pripovedko o beli kači«. (Zgodovina novejšega slovenskega slovstva II, 456; prim. o tem tudi Jurčičevi zbr. sp. (Priatelj) I, 485 in 495 sl.). Vendar je spčetka tudi Grafenauer stavil prvi Jurčičev natisnjeni sestavek v dobo, ko je bil naš pisatelj v četrti šoli (tako še v Kratki zgodovini slovenskega slovstva, 2. izd., 211); pozneje pa je dognal, da je »Slov. Glasnik« prinesel ta sestavek, ko je bil Jurčič v peti šoli (Jurčič, Spisi, ur. Grafenauer, I 6 in 267).

Ker je kljub tej ugotovitvi več piscev [na pr. Lah, Vodniki in preroki, 74; Kolarič, Josip Jurčič, Zis., knj. 15., 203; Slodnjak, Pregled slovenskega slovstva 245 (s popravkom na str. 541)] zabeležilo trditev, da je Jurčič javno nastopil kot četrtošolec, naj gledé te domneve navedem naslednje: Jurčič je bil četrtošolec (obiskoval je IV. b razred ljubljanske gimnazije) v l. 1860-61 (šolsko leto se je zaključilo dne 31. julija; prim. gimnazijsko poročilo za š. l. 1861.). Ker pa je »Pripovedka o beli kači« (Zapisal J. Jurčič) natisnjena v »Slovenskem Glasniku« (VII. zv., št. 26) dne 15. decembra 1861., je bil Jurčič ob objavi te pripovedke torej že petošolec (šolsko leto je trajalo od 1. oktobra 1861. do 31. julija 1862.; prim. letno poročilo za š. l. 1862.).

Prof. Pavle Kalan

GUSTAV LANSON

(5. VII. 1857 — 15. XII. 1934)

Vsi naši romanisti, ki so študirali v Parizu, se nemara spominjajo mošička, ki je tako prikupno čital za katedrom na Sorboni svoja duhovita predavanja o francoski literaturi. Prvič je njegova »Zgodovina francoskega slovstva« izšla l. 1894, nato pa še večkrat v popravljeni izdaji. Značilno je pri teh ponatiskih to, da je profesor stare nazore ponatisnil, v oklepaju pa potem svoje poznejše mišljenje dodal. Tako na priliko je omilil prvotno trditev, da Francoz ni rojen lirik. Veliko delo je njegova Bibliografija. Med vojno in kasneje je predaval po ameriških vsučiliščih.

A. D.

ROBERT GARNIER, CORNEILLEV PREDHODNIK

Da je slavni avtor »Cida«, P. Corneille, našel tolikanj ugodna tla za tragedijo v Franciji, je precej pripomogel R. Garnier, ki so mu ob koncu minulega leta prosla-

Naslovna stran Garnierovih Tragedij (izvirna izdaja)

vili 400letnico rojstva. Ta letnica pa ni povsem točno dognana: eni jo stavijo v l. 1544, E. Faguet celo v l. 1545. Naš slavljenec je spadal poleg Ronsarda med najbolj priljubljene avtorje v renesančni dobi. Visoka mesta je trdovratno zavračal, da je mogel lepo v miru graditi svoje žalne igre, od katerih se danes uprizarjajo samo še Židovke (Les Juives). D.

O PEPELCICI

Odkar svet stoji, se menda pripoveduje o ljubezni kralja z dekle. Zgodbe o izgubljeni in zopet najdeni copati so jako stare. Štiri sto pripovedi o tej snovi so učenjaki nabrali v Aziji. Njih junakinje so močno podobne Pepelčici. Toda prva dokončna zbirka o Pepelčici je zagledala beli dan šele proti koncu l. 1634. Tako je ta sirota pred kratkim obhajala svojo tristoletnico. Avtor te pripovedke ni kdo ve kaj znan. Ime mu je Giambattista Basile. Kot vojak se je boril s Turki, nato pa postal dvorski

pesnik v Napolju. Ob izbruhu Vezuva je videl, kako je lava preplavila vso pokrajino. Potem je umrl za kugo, ki je takoj pritisnila za to nesrečo. Njegova sestra, ugledna pevka, je zbrala bratove spise ter jih objavila. To knjigo, »Pentamerone«, je vnovič izdal Benedetto Croce. Doživela je tudi angleški prevod. A historija o srčkani Pepelki je dobila svojo sedanjo obliko šele 60 let pozneje v Perrault-ovih rokah. Pri nas jo je lani ponatisnilo društvo »Šola in dom« za domače štivo srednješolskim učencem. k.

VOJAK CRISTOBAL DE SAN VICENTE IN DON QUIJOTE

Je li Cervantes kar na lepem ustvaril osebo Dona Kihota, ali pa jo je posnel po vojščaku Krištofu iz San Vincenta, herolokomničnega junaka, ki je živel v njegovi dobi? Zamotano vprašanje, ki ga skuša g. Bracelli razčistiti v privlačni razpravi, ondan objavljeni v madridskem dnevniku »Ahora« (Sodobnost).

Cristóbal se je odlikoval v bitki pri Lepantu — te se je udeležil tudi Cervantes — in nato služil v Napolju. Skoraj se je porodila okoli njega legenda o nenavadnem junaštvu in se raznesla po vsej Italiji.

Nekoč je prišla k njemu neka žena in ga na kolenih vsa solzna prosila, naj reši čast njene hčere, ki jo zalezuje vojak, objubivši ji zakon.

»Sporočite mi, vria gospa, kedaj se sestaneta zaljubljenca, pa posežem vmes.«

To se je zgodilo. Don Cristobal je ulomil vrata in jezno stopil pred verolomnega častilca:

»Poštenjaki morajo držati dano besedo. S to mladenko se poročite, ali pa vas ubijem!«

»Don Cristobal, rad bom storil, kar zahtevate, ker sem vam izročil na milost in nemilost.«

Toda naš osvnetnik se ni zanesel na obetanje. Poklical je duhovnika in pri tej prici se je izvršil obred. Nato je pripomnil:

»Gospod vojščak, tako ravnaajo možje, ki nosijo meč ob boku. Na uslugo vam bom in če mi hočete napraviti veselje, bodite vedno ljubeznivi z materjo in hčerjo.«

Tistikrat je bila šega, da so stari vojškarji zafrkavali novice. Eden njih se je zatekel h Cristobalu po zaščito. Ta jo je nemudoma mahnil v krčmo, kjer je bil krivec z drugimi veterani. Vstopivši v sobo, je zaklical:

»Le bliže, vojak, in pokaži mi tistega, ki ti nagaja!« Ko ga je spoznal, je velel vsem prisotnim, naj se ne ganejo, nato pa zafrkljivca kaznoval (moj posrednik pravi: exécuta — ali ga je usmrtil?). S tem se je silno prikupil vsej vojaščini.

Sloves Dona Cristobala je celo udaril na uho Filipu II., ki ga je zaželel spoznati.

Izredni možakar je peš krenil iz Napolija v Eskurial. Precej je bil priletel, a še zmeraj čvrst in čil. Ko se mu je v Eskurialu zazdelo, da predlogo čaka, se je umaknil, rekoč: »Povejte kralju, da se vrnem«. Bržko je to zvedel, je Filip poslal ponj in mu dal 500 dukatov letne pokojnine, za nameček pa še tisoč rumencev za njegov povratek v Napoli.

Cristóbal je torej na vsak način mična osebnost, mična ne samo za beograjskega vseučiliškega profesorja Markovića, ki je nedavno objavil obsežno razpravo o Donu Kihotu v Jugoslaviji, ali pa S. Lebna, ki nam sloveni odlični španski roman. D.

KNJIGE IN REVIJE

Uredništvo je prejelo:

»LJUBLJANSKI ZVON«, LIV. št. 12. — Univ. prof. dr. Fr. Kidrič zaključuje v tem zvezku svoje dokumentirane »Prešernove Lavre«, ki so zbudile zanimanje vseh ljubiteljev našega prvega klasika. V leposlovnem delu končuje Miran Jarc svojo daljšo novelo »Črna rožca«, Br. Kreft pa priobčuje nekoliko tendenciozno »Zgodbo starega mornarja« kot odlomek iz topopisa »Med potniki in mornarji«. Liriko zastopata vsak po svoje Stano Kosovel in Marijan Fuchs. S stališča »če je pesnikovo poslanstvo razvihariti dušo, očistiti jo razumske navlake in jo napolniti z novo močjo, razvneti jo za objem življenja, kakor se ji razprostre v vsej širini, globini in veličasti prabitnosti, tedaj je angleški romanopisec D. H. Lawrence velik pesnik« obravnava M. Jarc imenovanega angleškega »sodobnega« pisatelja s strani njegove ideologije ter podpira svoje trditve s citati pisateljevih del. Fr. Govekar nadaljuje s priobčevanjem Cankarjevih pisem, ki razjasnjujejo marsikaj dostikrat le navidezno temnega v Cankarjevem literarnem delovanju, pa tudi značaju. Med sodobnimi problemi se oglašja V. Košak s svojimi »Pogledi na naše kulturno življenje«, ki pa vsaj glede slovenskega časnikarstva navzlic temu, da jih sam imenuje »bežne«, niso točni. B. R. poroča o ekspanziji nemškega rasizma. Slede: Književna poročila, Likovna umetnost (R. Dobida o razstavi mariborske »Brazde«), Glose (dr. J. Šlebinger o literarnem življenju v Ljubljani izza 1840) ter Obzornik. V vabilu na naročbo izjavlja urednik dr. Anton Ocvirk, da bo »Lj. Zvon« tudi v prihodnjem letu ohranil svojo smer: globoko zasidranost v slovenski miselnosti, svobodoumnost, borbentnost in sodobnost — s požrtvovalno naklonjenostjo in zanimanjem občinstva. »Lj. Zvon« se naroča v Ljubljani, Selenburgova ul. 3 ter stane celoletno Din 120.

NAJSTARŠE SLIKE O TELLOVI LEGENDI

Umetnostni zgodovinar, prof. L. Abels na Dunaju, trdi, da je zasledil najstaršo podobo, posvečeno pripovedki o Viljemu Teltu, to pa na češkoslovaškem. Umotvor

vesu. V ozadju na jezeru se ziblje barka.

Abels se je posvetoval s strokovnjaki na Dunaju in v Parizu ter sklepa, da je to sliko napravil Viljem van Nieuwliant, znan

predočuje na levi Tella sredi biričev, ko na Gesslerjev ukaz meri proti jabolku na sinovi glavi. Dečko stoji na desni ob dre-

v Italiji pod imenom Guglielmo Terranova. Ta umetnik, rojen l. 1584 v Anversu, se je izobrazil v Italiji pri Pavlu Brilu ter ustva-

ril omenjeno sliko 1620 v Svici, odkoder je prešla v Prago. Po ugotovitvi bazelskega učenjaka Burckhalterja je silno podobna umotvoru Matije Merana iz Frankfurta ob Menu (1632). Ta pa zopet je snovno odvisna od lesoreza (gl. spodnjo sliko), ki ga

je v svojem švicarskem letopisu priobčil J. Stumpf l. 1546. Temu gre torej zahvala, da se je ohranila legenda, ki jo je pozneje Schiller na Goethejev nasvet v drami tako močno proslavil.

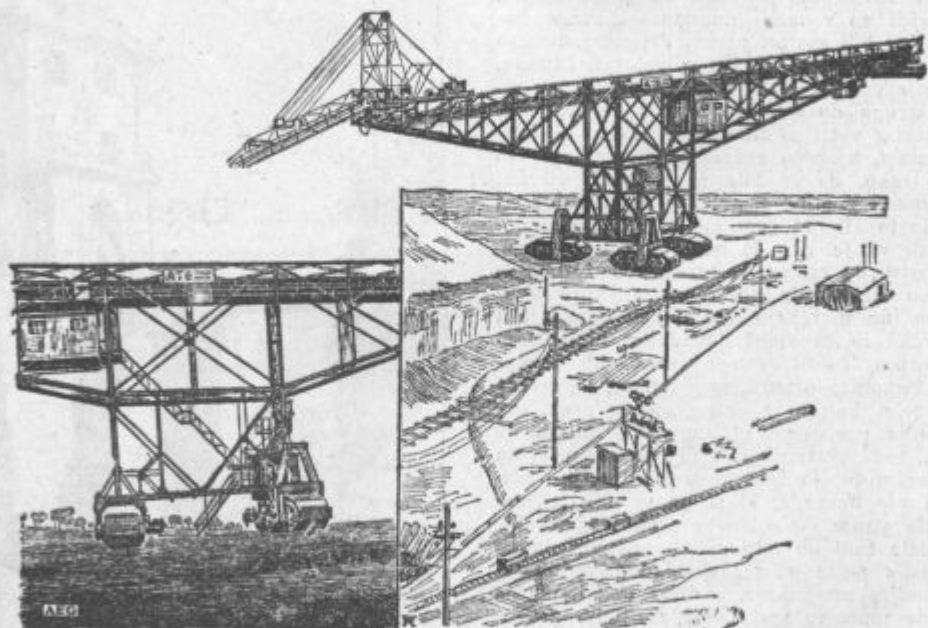
TEHNIČNI OBZORNİK

»TANKI« — NOSILCI ODVAZEVALNEGA ŽERJAVA V RUDOKOPU

Motorji, ki jih goni »gosenčasti« obroč so na razritih in poraslih pobočjih že često nadvladali običajna avtomobilska vozila. Utrli so si pot v pokrajine brez cest, v puščave, gole pianote ter tudi v poljedelstvo. Povsem novo pa je dejstvo, da morejo

rom zdrseti preko vzpetin ter si vtreti pot skozi pesek in gruše.

Zanimiva gigantska priprava, ki ji tehnika v bodoče ne bo mogla odoleti razen če bi znatno zvišala ceno rjavemu premogu — je nov dokaz tehniške delavnosti in vsmotrevanja. Saj goni vso napravo le trinajst električnih motorjev s skupnim učia-

te »gosenice« prenašati velike mostne konstrukcije po prostem, neurejenem in vprav razirganem pobočju dnevnega rudokopa. Na treh premakljivih in poljubno zavrtljivih gosenicah so pritrjene »noge« železne mostne konstrukcije, ki naj prenaša premog, ki ga ji podaja na njo pritrjen orjaški žerjav ter ga nalaga na železniške vozove. Tovrstne priprave so sicer že stare, toda bile so vedno postavljene na železniških tirih, kjer so se lahko premikale le v eno smer ter v eni ravnini.

Zaradi velike teže in ogromne razsežnosti odvaževalnega žerjava, se nam zdi poskus, ki je postavil to ogromno tehniško pripravo na lastne noge, precej tvegan. Kljub temu je uspel. Tri devet metrov dolge, tri metre visoke in dva metra široke gosenice so zadostile na zastavljeni nalogi. Brez truda morejo s težkim železnim tovo-

kom 525 kilovatov ali 714 konjskih sil, za katerega bi zadoščala 1 tona premoga na uro. (tma.)

KOLIKO ZVEZDARN JE NA SVETU.

Dr. W. Becker je sestavil statistiko, ki kaže, da je na vsem svetu ca. 200 večjih zvezdarn. Amerika jih ima 45, Nemčija 22, Anglija 16. V ameriških zvezdarnah deluje 250 astronomov, na nemških zvezdarnah 100, na angleških 57, na ruskih pa 113. Vse zvezdarne razpolagajo s 430 daljnogledi, med katerimi so všteti samo tisti, ki imajo leče večje od 25 cm premera oz. zrcala z nad 50 cm premera. Ameriške zvezdarne po tehnični opremi prekašajo vse druge na svetu.

ČLOVEK IN DOM

MODERNI ZASTORI

Zastori na oknih niso samo zadeva okusa, ampak tudi občutja posameznega človeka. Je nekaj ljudi, ki so odločno proti vsakemu zastiranju oken s kakršnimikoli zavesami ali zastori, češ, da so lovke za prah, zavetišče mrčesa, da delajo v prostoru temo, ovirajo pot zraku, svetlobi in soncu. Toda teh ljudi je le nekaj. Kdor ima rad toplo in prijetno ugodje v lično opremljenem stanovanju, ta ne bo proti zastoram, posebno ne proti takim, kakršni so v modi dandanes. Seveda nekaj so bili zastori precej drugačni. Bili so iz težkega blaga, bodisi iz velurja, žameta, suknjenega in volnenega blaga. Segali so od stropa do tal, vravnani v težke gube, pripeti z verižico ali debelo vrvico ob kraju okna, kjer so začenjale šipe. Dolge so bile tako, da je bila še pri tleh vlečka, zravnana v gube v polkrog in nemalokdaj se je ta ali oni gost ali član družine spoteknil vanje, ako je hotel stopiti k oknu. Gotovo, da zastori iz težkega materiala in tako široki, da so zastirali skoro celo okno, ne ustrezajo več okusu današnjega človeka in še manj današnjim higienskimi nazorom. Takih zastorov se ni nikoli moglo temeljito očistiti, sam iztepač in krtača sta sicer kolikor toliko pregnala prah, odstranila pajčevine in zapredke mrčesa iz njih, toda prati jih ni bilo mogoče in le na ta način bi jih bilo mogoče temeljito očistiti vse nesnage, ki se je v teku let nabirala vanje. V sobah s takimi zastori je vladala tudi ob najlepšem sončnem dnevu sanjava poltuma, težak, hladen vzduh, ki je našim prednikom najbrže prijal, mi pa se ne moremo sprijazniti z njim.

Popolnoma razumljivo je tedaj, da smo rajši brez zastorov na oknih, kakor da bi imeli take. Dandanes si takih zastorov ne moremo misliti. Mi hočemo imeti svetla, zračna, sončna stanovanja. Ljubimo velika okna in vseč so nam lahki, svetli, prozorni zastori, ki nam puščajo svoboden pogled v svet, v naravo. Lahke, prosojne tkanine, kakor je etamin, batist, til in umetna svila svetlih barv, to je material, iz katerega delamo sedaj zastore. Platno je že pretežko. Pač pa je volneni delen boljši, ki ga dobimo v prav ličnih vzorčastih svetlih barvah, prikladen posebno za spalnice in deliške sobe. Za obednice, delovne sobe, bivalnice, bomo izbrali etamine bodisi gladke ali vzorčaste, toda vedno v svetlih, stenam in pohištvu ustrezajočih barvah. Po večini delamo iz enega materiala ozek okvir ob straneh okna, da zakrijemo zid, zgoraj počez iz istega blaga lahko nagu-

bano približno 30 cm široko volanco, po sredi pa store iz tile, bodisi gladke ali s čipkastimi vložki, ki segajo le približno 10 cm pod okensko polico. Mnogo storev vidimo iz debele mreže z različnimi motivi cvetličja izdelanih v file vbodu. Dasi je to ročno delo in ima kot tako večjo vrednost kakor tenkonitni til, ki ga kupimo na meter, se vendar ne moremo posebno ogreti zanje. Primerni so vsekakor le za gospodovo sobo ali sprejemnico, za spalnico pa so pretežki. V kuhinji so primerni le zastori na šipah. Segajo naj do polovice višine okna, izdelani iz etamina, nagubani spodaj in zgoraj brez vsakih vložkov. Zgoraj nad oknom pa redko nagubana približno 50 do 60 cm široka prečna volanca. L. Y.

E. Ackermann: VHOD V GRAD

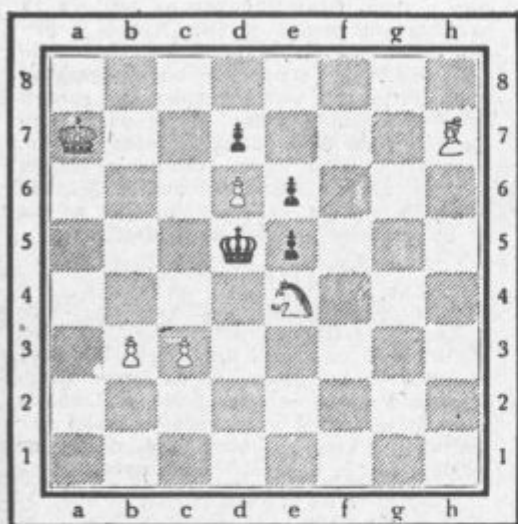
NAGNJENJE K PREHLADU

Več zdravnikov v Evropi in Ameriki je poskušalo zadnja leta statistično dokazati, kako je odvisna nagnjenost k prehladnim boleznim od sprememb v grlu in ustni duplini. Zdravniki so preiskali nad 200 vojakov in nad 100 družin, ki so jih del časa strogo nadzorovali. Pokazalo se je, da so za prehladne bolezni dovzetni vsi ljudje, pri katerih kažejo mandeljni kakršnekoli nenormalnosti. Tudi ljudje, ki so jim bile te žleze operativno odstranjene, kažejo večjo nagnjenost za prehladne bolezni, nego listi, pri katerih so mandeljni v redu. Pokazalo se je tudi, da otroci dlje bolujejo, ako imajo kakršnekoli abnormalne spremembe v vratu, grlu ter v nosni duplini.

PROBLEM 108

Dr. E. Zepler
Prvi natisk

Mat v 7 potezah.

Navodilo za rešitev: Vse poteze izvaja obojestransko ena figura.

PO TURNIRJU V HASTINGSU

Šahovski kralj dr. Aljehin, ki je sedaj na turneji po Avstraliji, je lahko brez skrbi za svoj prestol. Boji, ki so bili preteklo leto dobojevani na raznih bojiščih v njegovem kraljestvu, so namreč jasno pokazali, da je Aljehin še vedno razred zase in neprekosljiv mojster, čeprav se pojavljajo že nevarni tekmeči.

Če izznamemo match Aljehin-Bogoljubov, v katerem je svetovni prvak po dvomesečnem boju v majniku in juniju po raznih mestih Nemčije že v drugič gladko premagal trdovratnega pretendent na šahovski prestol Bogoljubova, sta bila vsekakor najvažnejša dogodka preteklega leta v šahovskem življenju turnirja v Curihu in Hastingsu. Prvi je zbudil pozornost vseh prijateljev kraljevske igre zlasti zaradi nepričakovano močne zasedbe in soudeležbe starega šahovskega Goljata dr. Laskerja, pečat turnirju v Hastingsu pa je dal Raoul Jose Capablanca, ki se je po večletnem odmoru zopet enkrat pojavil v mednarodni šahovski areni.

Tako dr. Lasker, ki je dolgih 27 let nosil šahovsko krono, kakor tudi Capablanca, ki ga je detroniziral dr. Aljehin, sta razočarala in odšla ob enem razočarana z bojišča. V Curihu je v julijskem turnirju krepko vodil Aljehin s 13 točkami, dočim se je favorit dr. Lasker moral zadovoljiti s

peto nagrado, pri čemer je zaostal za svetovnim prvakom kar za 3 točke in je doživel 4 poraze. Enaka usoda je zadela v Hastingsu Capablanca. Bivši Aljehinov prednik je moral prestati hude borbe zlasti z mlajšimi velemojstri in se je mogel plasirati šele na četrtem mestu. Hastings je bil za njega resno svarilo pred vsakim nepremišljenim korakom. V sedanji formi Capablanca gotovo ni zrel za match z Aljehinom.

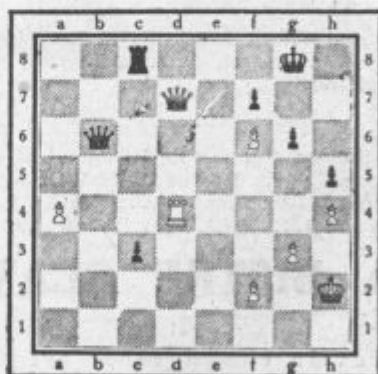
Tradicionalni vsakoletni božični turnir v Hastingsu pa je bil to pot izredno zanimiv tudi ne glede na poraz Capablanca. Na eni fronti so bili sami mladi velemojstri, kandidati za naslov svetovnega prvaka, na drugi strani pa angleška ekipa, ki je odgovadala na vsej črti. V borbah preizkušeni Flohr, dr. Euwe, Capablanca, Lillenthal in tudi sovjetski zvezdnik Botvinnik, ki se je v Hastingsu prvič pojavil v mednarodni šahovski areni, so se kar igrali ž njo. Čast angleške ekipe je rešil le sir Thomas, čigar uspeh pa vsekakor ne odgovarja njegovim silam. Naklonjena mu je pač bila boginja Fortuna.

Rezultat v Hastingsu: Flohr, dr. Euwe in sir Thomas po 6 in pol točke, Capablanca 5 in pol, Botvinnik in Lillenthal 5, Michell 4, Menšikova 3, Milner Barry in Norman 1 in pol točke. Br.

ZANIMIVO ODKRITJE

V naslednji poziciji,

Črni: Aljehin

Beli: Capablanca

ki se je razvila v znani XI. partiji v matchu za svetovno prvenstvo med Aljehinom in Capablancu, je potegnil Aljehin 47... Db6—c5 in izvojeval s tem po silno napeti borbi sijajno zmago. Znani analitik B. Baskov pa je odkril v tej partiji še spretnjše, zelo elegantno nadaljevanje, ki bi dovedlo še hitreje do cilja.

47. Tc8—c7!

Izgleda zelo riskantno, kajti bele figure prodirajo sedaj v linijo 8e.

48. Dd7—e8+

Kg8—h7

49. Td4—d8

Varianta 49. Df8, D×f6, 50. Tf4 je ovržena s 50. D×f4!! 51. gf, c2.

49. . . . Db6×f2+
50. Kh2—h3 Df2—f1×!!

Da je bil ta šah potreben, postane jasno žele po 6 potezah.

51. Kh3—h2 Df1×f6
52. De8—g8+ Kh7—h6
53. Dg8—f8+ Df6—g7

Direktni napad na črnega kralja je s tem odbit. Sedaj gre za to, ali more črni držati točko f6.

54. Df8—d6 Tc7—c4
55. Dd6—d5 Tc4—b4!
56. Td8—d7 c3—c2!!

Sedaj postane 50. poteza . . . Df1+ razumljiva! Po 56. Dd2+, Kh7, 57. D×c2? izgubi beli kraljico.

57. Dd5—d2+

ali 57. Dg5+, Kh7, 58. Tc7, Tb2, 59. Kh3, c1D!!

57. . . . Kh6—h7
58. Td7—c7 . . .

Na videz mora črni resignirati na svojega kmeta.

58. . . . Tb4×h4+!!

toda po tem nepričakovanem udarcu prosti kmet zopet oživi.

59. g3×h4 Dg7—e5+
60. Kh2—h3 De5×c7
61. Dd2—c1 Dc7—d7+
62. Kh3—h2 Dd7—d6+!
63. Kh2—h3 Dd6—d1

Beli bi moral kapitulirati. Zelo interesanten razvoj igre, na katerega niti Aljehin ni mislil.

Rešitev problema 107

1. Sf4—g2 (grozi f3×d4 mat) Ld4(a) 2. Ld3 mat. 1. . . . Td4(b) 2. Se3 mat. 1. . . . Le4(c) 2. L×c8 mat. 1. . . . Tc4(d) 2. T×d5 mat. 1. . . . g4×f3(e) 2. g3—g4 mat.

ZA BISTRE GLAVE

204

Število enako vsoti svojih delilcev

Pri katerem številu z dvema mestoma je vsota njenih delilcev enaka številu samem?

205

Prastara naloga

Prastara naloga slove: Dva pastirja sta prejela nalogo, da prodata 120 prašičev po 2 funta za 5 živali. Gospodarju bi morala izročiti tedaj 48 funtov. Pri prodaji sta prašiče razdelila tako, da je prodajal eden 60 nekaj večjih živali po funtu 2 kosa, drugi pa 60 manjših živali po funtu 3 kose. Tako je prvi izkupil 30 funtov, drugi 30. Tako sta v resnici prodala po 5 prašičev za 2

funta in sta pri tem 2 funta še zaslužila. Kako to?

206

Čudežni pogled

O starem gradu ob morju pripovedujejo, da se obiskovalcem ob vsakem pogledu skozi določeno okno na morje podvoji denar v žepu. Grajski čuvar pa zahteva za vsak takšen pogled 40 Din. Nekoč je prišel mlad mož, ki je bil z gotovino malo na teenem, pa je upal, da bo z večkratno ponovitvijo tega eksperimenta spravil svojo gotovino v višino. Ko je pa po tretjem pogledu oddal čuvarju zopet 40 Din, je v svojo grozo opazil, da mu ni ostalo v žepu nič več. Koliko denarja je imel spočetka v žepu, če postavimo, da se mu je ob vsakem pogledu res podvojil?

Rešitev k št. 201

(Številke in zvezda)

Zvezdo je treba v drugič sestaviti tako, da pride po eno izmed števil, ki so bila prej v enem kraku, na po enega izmed novih krakov. Pri tem je treba postopati tako, da sestavljajo števila prejšnjega 1. kraka najnotranjši krog in tako dalje, dokler ne pridejo števila 6. kraka čisto nazven.

Rešitev k št. 202

(Dediščina)

Dediči so stari oče, oče in sin, torej samo 3 osebe, a vendar 2 očeta in 2 sinova.

Rešitev k št. 203

(Problem iz železniške tehnike)

Če bi lokomotiva ne vozila zadaj, bi vozovi pri morebitnem pretrganju sklopov zdrseli navzdol.

R. Schneider: Dekletca

H U M O R

Moderen zakon

»Kaj pa računaš po cele ure, Metka?«
 »Računam, koliko surovega masla je treba, če hočeva dvajset krušnih rezin s ploskvijo po 40 kvadratnih centimetrov namazati 2 mm visoko.«

Nogomet

Neko škotsko mesto je bilo znano po svojih dobrih nogometaših.

»No,« je vprašal tujec domačina, »kako pa z vašimi slavnimi nogometaši?«

»Razšli so se.«

»Razšli? Zakaj neki? Ali ni več navdušenja?«

»To ne, toda žogo so jim ukradli!«

Pravljiena žival

Ona (svojemu možu): »Danes sem videla nekaj čudovitega. Spredaj kača, zadaj pa krokodil!«

»Kje? V živalskem vrtu?«

»Ne, ampak v — trgovini!«

V dobi križaljke

Učitelj: »Imenuj mi kakšno reko v Brasiliji.«

Učenec: »S koliko črkami?«

Kaj je storil?

»Naš Pepček šteje komaj štiri mesece, a že sedile.«

»Za božjo voljo, kaj pa je storil?«

»Ali si se v Parizu otepal s francoščino?«
 »Ne, ampak Francozi so se oteпали z menoj!«

(>Tidens Tegne<)

Investicija

»Lipec je torej vendarle dobil avto!« —
 »Da, njegov bogati stric mu ga je kupil.« —
 »Meni pa je rekel, da je vtaknil vanj ves svoj denar.« —
 »Seveda ga je. Saj je moral kupiti najmanj 10 litrov bencina.«

Vestnost

»Gospod upravnik, ali je kdo izročil steklenico konjaka, ki sem jo pozabil v tramvaju?« —
 »Ne, toda sprevoznik je pravkar izročil moža, ki je steklenico našel!«

TRIP TRAR

PRESENETLJIVA TEŽA

TRIP TRAR

SMOTKA Z UMETNIM OGNJEM

Križaljka z obratnicami

Crassus

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Navpik. 1. roditelj množine lat. besede »murusa«, 2. zadatek, zadavek (isti izraz pomeni neko papigo, v latinščini pa »oltra«) + žensko ime, 3. veliki (čakavsko in starejše slov.) + oroslan, 4. ali ni lina?, 5. grob, rupa + majnik, 6. nasprotje »črnemu« + žleb, 7. roditelj množ. od »cibebica«, 8. svetopisemski

mož, ki je barko vozil + plin (argonu podobno), 9. žalosti, čast krati + neresnica, 10. toda veneva, 11. belokrajski izraz za majhno leseno klet (istega izvora kakor »hiša«) + priimek hrvaškega pisca (nedavno je poročal o zadnji Vebrovi knjigi), 12. tla (srbohrv.) + rumen, 13. konjunktiv lat. glagola »sumere«, 14. olajšamo, olepšamo, 15. ves, popoln + pravilnejša oblika imena Ilc, 16. mesto. v finščini »Turku« nazvano + krajša oblika za »molba«, 17. Hometova oblika za »syn« + tuja pisava besede »soniks«.

Vodoravno. V srednji vrsti izrek o ženinih. Vse vrstice so simetrične, t. j. čitajo se v obe smeri.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 3.

eve, Anina, bel hleb, rapo ropar, še sena neseš, akvila valivka! ej Adrar daje; Miro norim; čil Allč-Rajar; Tót; jujuj; nem amen; reto noter; Šimen, a nemiš? ni lese, Veselin; Milova volim; roma Ramor; ido hodi; ebibe; ovo. — Vihrava naj, o Jana, v arhiv?

Popravi: V križaljki št. 3 naj pri 4. stoji: ugrabitelj (ne: ugrabim), 21. to (srb.)

— Obrnite se spet proti »ovražniku«; če se nočete več boriti, glejte vsaj, kako umira vaš kralj!

In vsa vojska je šla spet kot en mož v boj za kraljem, ki je zmagal tudi v tej bitki.

A NEK D O T E

Milo za drago

Ko so starega pridigarja Beauvaisa nekoč povabili v Versailles, da bi govoril pred Ludvikom XIV., je v svoji pridigi najbolj bičal razuzdano življenje nekaterih krogov. Kralj, ki seveda ni hotel, da bi ti očitki leteli nanj, se je nagnil k maršalu Richelieuju z besedami:

— No, Richelieu, zdi se mi, da je pridigar metal največ kamenja v vaš vrt?

— Da, se je izmotal maršal, metal ga je celo s takšno silo, da je odletavalo tja do kraljevega parka v Versaillesu.

Kralj — vojak

Francoski kralj Henrik IV. (1553—1610) je bil junaški vladar in je tudi padel na bojišču.

Pred bitko je dejal svojim vojakom:

— Deca! Če izgubite svoje zastave, potem hodite za čopom na moji čeladi, ki bo vedno pred vami — za čast in slavo domo vine.

Pred bitko pri Jori je nagovoril vojsko takole:

— Jaz sem vaš kralj, vi ste Francozi, tamle je naš sovražnik, zdaj pa pojdite za menoj!

Ko so se začele prednje čete umikati, je bil kralj Henrik bliskoma med njimi in jih bodril takole:

RISARSKA NALOGA

Nariši vsako izmed teh obeh tet v eni sami potezi. Ni težko. Le poskusi in posrečilo se ti bo!